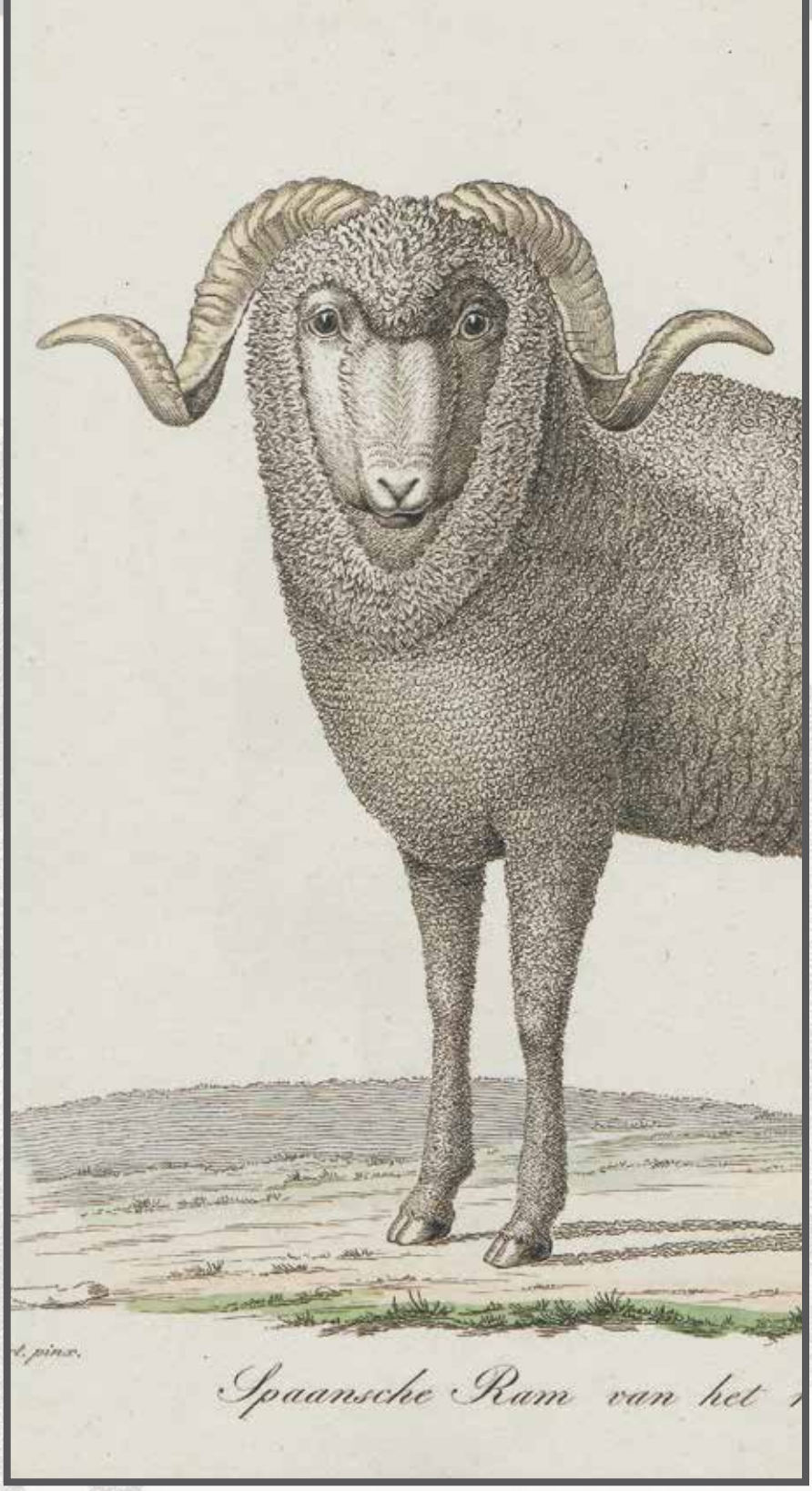

ARGOS

Bulletin van het Veterinair Historisch Genootschap

Steven van Beurden
Tussen D.S.K. en K.N.M.v.D *Over de relatie van de Diergeneeskundige Studenten Kring met de Maatschappij voor Diergeneeskunde in de periode 1932-1972*

Jan Vosjan
De eerste toepassing van de genetica in de Texelse schapenfokkerij

NR 43 | SERIE 5
NAJAAR 2010

ISSN 0923-3970

Afscheid

Dit redactioneel moeten we helaas met een droevig bericht beginnen. Op zaterdag 28 augustus jl. is ons redactielid Jan Egter van Wissekerke overleden. In juli 2009 openbaarde zich bij Jan een ernstige longziekte waaraan hij ruim een jaar later is komen te overlijden. Nadat Jan in 2000 de uitoefening van de diergeneeskundige praktijk had beëindigd, ging hij zich meer verdiepen in de geschiedenis van de diergeneeskunde. In 2003 werd hij lid van het VHG en hield hij in het Cavaleriemuseum in Amersfoort een voordracht over zijn favoriete onderwerp, de geschiedenis van de diergeneeskundige verzorging van krijgspaarden. In april 2006 hield hij voor ons genootschap een voordracht over de "Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen, Oeconomische Tak". Deze voordrachten bewerkte hij tot artikelen in *Argos*.
In 2004 kwam Jan de gelederen van de redactie van *Argos* versterken. Naast het redigeren van ingezonden manuscripten, leverde Jan ook bijdragen in de vorm van boekbesprekingen, uittreksels uit veterinair historische tijdschriften en ingezonden mededelingen. Tijdens redactievergaderingen stelde Jan zich altijd nuchter en pragmatisch op. Zoals werd gememoreerd bij zijn crematie was Jan behept met droge humor en kon hij behoorlijk eigenwijs zijn. Maar daarnaast was hij ook breed georiënteerd, ijverig en vasthoudend. Van die laatste eigenschappen heeft de redactie van *Argos* dankbaar gebruik gemaakt.
De laatste jaren van zijn leven heeft Jan veel energie gestopt in zijn promotieonderzoek dat hij uiteindelijk heeft afgerond, maar niet meer in het openbaar heeft kunnen verdedigen. Op zaterdag 4 september vond de crematieplechtigheid plaats in Driehuis. Onder de vele belangstellenden waren ook het bestuur van het VHG en de redactie van *Argos* goed vertegenwoordigd. In het elders in dit nummer opgenomen in memoriam wordt uitgebreider stilgestaan bij de levensloop van Jan. Op deze plaats wil de redactie van *Argos* graag haar grote waardering uitspreken voor het redactionele werk dat Jan in de periode 2004-2010 voor ons genootschapbulletin heeft verricht. We zullen hem node missen.

In dit nummer van *Argos* zijn twee artikelen opgenomen. In het eerste artikel schetst Drs. Steven van Beurden het wel en wee van de relatie tussen de studentenvereniging DSK en de beroepsvereniging KNMvD in de periode 1932-1972. Hij laat zien hoe de intensiteit van de contacten werd beïnvloed door verschillende factoren, variërend van de oorlogsomstandigheden tot de onderwijsvernieuwingen rond 1970. Het tweede artikel is van de hand van Dr. Jan Vosjan. Hij beschrijft hoe nieuwe wetenschappelijke kennis over genetica de schapenfokkerij op Texel beïnvloedde en hoe deze ontwikkeling door diverse belangengroeperingen werd ontvangen.
Afgelopen september vond het 39ste congres van de World Association for the History of Veterinary Medicine plaats in Antalya, Turkije. In het verslag van dit congres wordt een overzicht van de voordrachten gegeven. Tevens wordt daar de uitnodiging vermeld voor het 40ste congres dat in augustus 2012 in Utrecht zal plaatsvinden.

In dit nummer van *Argos* is ook plaats ingeruimd voor de vaste rubrieken boekrecensies en inhoudsopgaven van recente nummers van buitenlandse veterinair-historische tijdschriften. Naast de necrologie van Jan Egter van Wissekerke vindt u de aankondiging van de handelsuitgave van zijn proefschrift. Dat dit een bijzonder boek betreft, behoeft geen nadere toelichting. Verder is er een aankondiging van Cahier 6 van het VHG van de hand van Dr. Carl König. Carl heeft een formidabele prestatie geleverd door de geschiedenis van de afdeling Gelderland van de Maatschappij voor Diergeneeskunde uitgebreid te bestuderen en op schrift te stellen. Tijdens de najaarsbijeenkomst in Buren kunnen VHG-leden al over beide boeken beschikken. Deze boeken laten weer eens zien dat de beoefening van de geschiedenis van de diergeneeskunde in Nederland door leden van het VHG boeiende vruchten afwerpt.

Redactie

Colofon

ARGOS. Bulletin van het Veterinair Historisch Genootschap.
Verschijnt tweemaal per jaar.

Redactie
Dr. J.B. Berns
Prof. dr. P.A. Koolmees
Drs. A.J. Plaisier
Prof. dr. A. Rijnberk
Dr. R.N.J. Rommes

Redactiesecretariaat
p/a Prof. dr. P.A. Koolmees. Postbus 80175. 3508 TD Utrecht.
P.A.Koolmees@uu.nl

Bestuur V.H.G.
Drs. R. Back (voorzitter)
Prof. Dr. F. van Knapen (vice-voorzitter)
Drs. E.J. Tjalsma (secretaris)
Drs. J.C. Hasselaar (penningmeester)
Drs. Th. J. D. Straatman (lid)
Prof. Dr. P.A. Koolmees (adviseur)

Secretariaat
p/a Drs. E.J. Tjalsma
Koningin Wilhelminalaan 29
8384 GG Wilhelminaoord.
06-20422989
ejtjalsma@detweedelijn.nl

Abonnementen op ARGOS
€ 20,00 per jaar. Losse nummers € 15,00 (incl. verzending), te bestellen bij de penningmeester van het V.H.G. Giro-nummer van de penningmeester 581045 te Sneek.

Lidmaatschap V.H.G.
De contributie van het V.H.G. bedraagt € 30,00 per jaar (studenten € 10,00). Leden ontvangen ARGOS gratis.
Buiten Nederland:
Contributie V.H.G. € 35,00. Abonnement ARGOS € 25,00.

Vormgeving
Anjolieke Dertien (afdeling Multimedia, faculteit Diergeneeskunde)

Druk
Libertas, Bunnik

Overname van artikelen uit Argos is toegestaan, mits de bron vermeld wordt en bewijsexemplaar aan de redactie wordt toegestuurd.

Veterinaire historie werd weer geschreven! Maar zal ook in de toekomst moeten gebeuren!

Veterinaire historie omvat de geschiedenis van de veterinaire wetenschap, de veterinaire opleiding, de veterinaire gezondheidszorg en gezondheidsleer alsmede de geschiedschrijving van veterinairen zelf. In deze aflevering van *Argos* vindt U twee boekaankondigingen. Veterinaire historie geschreven door twee V.H.G. leden, te weten die van de handelsuitgave van het proefschrift van ons op 28 augustus veel te vroeg overleden lid Jan Egter van Wissekerke.

Peter Koolmees beschrijft in het In Memoriam voor Jan hoe dit bijzondere werk tot stand is gekomen. Nog voor het proefschrift goedgekeurd werd door de beoordelingscommissie heeft Jan mij de samenvatting toegezonden. Het doet mij reikhalzend uitzien naar de publicatie!

Sedert de opheffing van de Afdeling Gelderland van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde in 2003 heeft ons lid Carl König een levenswerk verricht. De geschiedschrijving van de Afdeling Gelderland van de Maatschappij voor Diergeneeskunde (1870-2003) met als ondertitel Opgaan, blinken en verzinken, wordt als Cahier nr.6 door het V.H.G. uitgegeven. Het is zeker niet een boek voor alleen dierenartsen die lid waren van de toenmalige Afdeling Gelderland. Allen die geïnteresseerd zijn in veterinaire historie komen volledig aan hun trekken in dit prachtig uitgegeven boek! Bij het boek wordt een CD van het bijzondere Veterinaire Cabaret 'Vader is een Dierenarts' uit 1980 bijgesloten. Ook dit boek hoort in ieders boekenkast te staan!

Bijzondere veterinaire historie werd op het in september jl. gehouden 39ste International Congress of the World Association for the History of Veterinary Medicine (WAHVM) in Antalya, Turkije, gepresenteerd. Natuurlijk waren er hoogtepunten en minder goede bijdragen. Heel bijzonder is te weten dat bij de 17 veterinaire faculteiten in Turkije aan 15 faculteiten het onderwijs in de veterinaire geschiedenis in het curriculum is opgenomen! Toen Mustafa Kemal Atatürk na het ondertekenen van het Verdrag van Lausanne in 1923 de nieuwe leider van Turkije werd, voerde hij verregaande sociale en politieke hervormingen door. Tevens liet hij het Arabische alfabet vervangen door het Latijnse. Dit heeft voor de huidige Turkse onderzoekers van de geschiedenis van de diergeneeskunde de consequentie dat zij tevens het Arabische alfabet moeten beheersen. Daar hebben wij tijdens het congres enkele bijzondere proeven van mogen aanhoren!

Als voorzitter van het organisatiecomité heeft Bert van der Weijden tijdens de slotbijeenkomst van het congres in Antalya, de aankondiging gedaan van het 40ste WAHVM congres in Utrecht in 2012. U vindt de aldaar uitgereikte uitnodiging bij deze aflevering van *Argos* bijgesloten. Bijna de voltallige congrescommissie was in Antalya aanwezig en heeft zich uitgebreid kunnen oriënteren op de organisatie. Tijdens onze toekomstige bijeenkomsten zullen wij U natuurlijk op de hoogte houden van de ontwikkelingen rond het congres in 2012, maar nu al wil ik de hoop uitspreken dat onze leden zich tijdens dat congres van hun allerbeste kant zullen laten zien. Niet alleen door de aanwezigheid tijdens het congres, maar ook door het initiatief te nemen veterinaire historiografie te gaan beoefenen, privé of door middel van kleine werkgroepen, opdat er meerdere presentaties van Nederlandse zijde op het programma mogen prijken! Bijzondere veterinaire onderwerpen, maar ook biografieën gepresenteerd door onze eigen leden, dáár is onze hoop op gevestigd.

ROB BACK

NUMMER 43 |
SERIE 5 | NAJAAR **2010**

Afbeelding omslag:
Spaansche Ram van het ras der Merinos. Uit: A. Numan, Handleiding tot de inlandsche schaaps-teelt (Haarlem 1836) deel 2, plaat no 3

Inhoud

74 **Redactioneel**

75 **Van de voorzitter**

76 **Programma Najaarsbijeenkomst van het Veterinair Historisch Genootschap**

77 **Samenvattingen van de lezingen**

78 **Steven van Beurden, Tussen D.S.K. en K.N.M.v.D**. Over de relatie van de Diergeneeskundige Studenten Kring met de Maatschappij voor Diergeneeskunde in de periode 1932-1972

88 **Jan Vosjan,** De eerste toepassing van de genetica in de Texelse schapenfokkerij

96 **Verslag van het 39ste congres van de WAHVM**

99 **Boekbesprekingen**

103 **In memoriam Jan Egter van Wissekerke**

104 **Uit de tijdschriften**

105 **Boekaankondigingen**

107 **Richtlijnen voor auteurs**

Programma van de Najaarsbijeenkomst van het Veterinair Historisch Genootschap

DATUM WOENSDAG 10 NOVEMBER 2010

PLAATS *Museum der Koninklijke Marechaussee*
Weeshuiswal 9
4116 BR Buren (Gld)

THEMA *Dieren en (dier)geneeskunde in de oudheid*

DAGVOORZITTER **drs. Rob Back**

PROGRAMMA

10.00-10.30 uur	Ontvangst met koffie
10.30-11.30 uur	Huishoudelijke vergadering
11.30-12.15 uur	**Drs. Robert van der Molen** 'Honden bij de Grieken en Romeinen'.
12.15-14.00 uur	Lunch Met gelegenheid tot bezoek aan het museum
14.00-15.00 uur	**Prof. dr. Fik Meijer** 'De hond van Odysseus. Mens en dier in de oudheid'.
15.00-15.45 uur	**Prof. dr. Manfred Horstmanshoff** 'Waarom Hippocrates Hippo-crates heet, en andere verhalen over antieke artsen, dieren en patiënten'.
15.45	Einde van het programma, gevolgd door een borrel

Samenvattingen van de lezingen

Drs. Robert van der Molen
Honden bij de Grieken en Romeinen

Tegenstrijdige citaten en onwaarschijnlijke afstammingsgeschiedenissen van sommige hondenrassen waren aanleiding om op zoek te gaan naar de teksten van schrijvers uit de klassieke oudheid, die de hond tot onderwerp van hun teksten hadden gemaakt. Vergelijkingen tussen de oude teksten en moderne vertalingen (meestal in het Engels) brachten onjuiste en soms veterinair geheel onmogelijke vertalingen aan het licht. Diverse opmerkingen over honden en het gebruik van honden in de hedendaagse kynologische literatuur bleken absoluut niet in overeenstemming met de teksten van de oude schrijvers. De hedendaagse kynologische literatuur moet sterk worden aangepast, waar het de mythen uit de oudheid betreft, de befaamde Encyclopedie van Toepoel voorop.

Het baseren van een afstamming van een hondenras op alleen maar de teksten van de klassieke schrijvers blijkt onmogelijk. Met behulp van de resultaten van het moderne genetische onderzoek worden afstamming en herkomst pas duidelijk en dan blijken ook enkele stukjes tekst uit de oudheid van nut te zijn voor een nadere invulling van de afstamming van sommige hondenrassen. En terloops wordt duidelijk, dat de hondenschrijvers uit de klassieke oudheid niet alleen schreven over het werk met honden, maar ook over de nodige veterinaire behandeling.

Robert van der Molen is de auteur van het gelijknamige boek *Honden bij de Grieken en Romeinen* (Wijk bij Duurstede 2009).

Em. Prof. dr. Fik Meijer
De hond van Odysseus. Mens en dier in de oudheid

Als Odysseus na twintig jaar afwezigheid eindelijk thuis komt, is zijn stokoude hond op de mestvaalt de eerste die hem herkent. Die hond, Argos, staat model voor de tegenstrijdige gevoelens die Grieken en Romeinen koesterden voor dieren: bewondering, verwondering, angst, liefde en ongekende wreedheid. Na een inleiding over het beeld dat denkers zich in de oudheid over de relatie tussen mens en dier hadden gevormd, gaat Fik Meijer eerst op zoek naar de gedragingen van wilde dieren in de ongerepte natuur. Hij vertelt over de emoties die opvallende dieren, vooral dolfijnen, bij mensen opriepen. Vervolgens laat hij zien hoe machthebbers, gegrepen door de gedachte dat ze ook in de wildernis de baas waren, kosten noch moeite spaarden om wilde beesten uit alle windstreken naar hun steden over te brengen als een illustratie van hun grote macht. Ze werden getoond in opvallende parades, in Rome kwamen ze in actie in gruwelijke gevechten in de arena.

Maar er was ook liefde voor dieren. Mensen wilden ze in hun nabijheid hebben. Honden en paarden worden vaak liefkozend beschreven als trouwe metgezellen op het levenspad. Paarden konden tijdens het populairste volksvermaak van Rome, de wagenrennen, zelfs uitgroeiden tot 'helden' van het publiek. Ten slotte komt de schrijver Plutarchus aan het woord over de vraag of de mens nu wel intelligenter is dan het dier.

Fik Meijer is auteur van onder meer: *De hond van Odysseus; het dier in de oudheid* (Amsterdam 2009) en *Wagenrennen; spektakelshows in Rome en Constantinopel* (Amsterdam 2004).

Prof. dr. Manfred Horstmanshoff
Waarom Hippocrates Hippo-Crates heet en andere verhalen over antieke artsen, dieren en patiënten

Volgens de mythen zou de centaur (paardmens) Chiron aan Achilles de geneeskunde hebben onderwezen. Dieren spelen een belangrijke rol in de antieke humane geneeskunde, als oorzaak van ziekten en als leverancier van medicamenten. Er zijn mythische en historische verhalen over zoönoses, epizoötieën en epidemieën. Slangen kunnen doden door hun gif, maar niet voor niets draagt Aesculapius de slangenstaf. In de Romeinse Keizertijd seceerde de hofarts Galenus in het openbaar apen, varkens, nijlpaarden en olifanten om zijn anatomische theorieën te demonstreren. De veterinaire geneeskunde was in de oudheid hoog ontwikkeld. Veeartsen namen in het perfect georganiseerde Romeinse leger een vooraanstaande plaats in. Aan de hand van enkele 'case histories' voert Manfred Horstmanshoff ons de antieke geneeskunde binnen, de humane en de veterinaire. Conclusie: natura artis magistra: 'de natuur is de leermeesteres van de (genees)kunst'.

Manfred Horstmanshoff is auteur van diverse artikelen over antieke geneeskunde in het tijdschrift *Geschiedenis der Geneeskunde* en (samen met M. Stol) van *Magic and Rationality in Ancient Near Eastern and Graeco-Roman Medicine* (Leiden & Boston 2004).

STEVEN VAN BEURDEN[a]

De relatie tussen de Diergeneeskundige Studenten Kring en de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde in de periode 1932-1972[b]

Op 27 augustus 1862 werd de Maatschappij ter bevordering der Veeartsenijkunde in Nederland opgericht.[1] In 1932 stond de toen geheten Maatschappij voor Diergeneeskunde (MvD) aan de basis van de oprichting van de Diergeneeskundige Studenten Kring (DSK).[2] In de decennia die volgden hadden de verenigingen een in intensiteit variërende band met elkaar. Zowel de intensiteit als het karakter van de relatie werden veelal bepaald door maatschappelijke en diergeneeskundige ontwikkelingen, als ook door ontwikkelingen die louter te maken hadden met aspecten van het verenigingsleven. Dit artikel beschrijft de relatie tussen beide verenigingen gedurende de eerste veertig jaar van het bestaan van de DSK (1932-1972).

Abstract

The relationship between the Dutch Veterinary Students Association and the Royal Netherlands Veterinary Association in the period 1932-1972

In 1925 the Utrecht Veterinary School became a faculty of Utrecht University. The Veterinary Students Association 'Absyrtus' was disbanded, because the students were expected to join the university's general student associations. This resulted in the loss of the veterinary corporate spirit. In 1932 the Royal Netherlands Veterinary Association (RNVA) promoted the foundation of the Dutch Veterinary Students Association (DVSA) to improve both the community spirit among the veterinary students and their relation to the veterinary profession. During the period 1932-1972 the intensity of the relation of the DVSA to the RNVA varied greatly, due to both veterinary (e.g., animal disease control, Division Veterinary Medicine of the Utrecht University Museum) and societal (e.g., World War II, student revolts in the 1960s) reasons. After periods of coolness the contacts between the two associations revived with upcoming matters of mutual interest.

Opheffing VSC 'Absyrtus' in 1925

In de aanloop naar de verheffing van de Veeartsenijkundige Hoogeschool tot zesde Faculteit van de Rijksuniversiteit Utrecht in 1925,[3] werd door het in 1865 opgerichte Veterinair Studenten Corps (VSC) 'Absyrtus'[4] een Commissie van Advies ingesteld.[5] Deze 'Commissie van Tien' onder voorzitterschap van Dr. H.A. Vermeulen (secretaris van het Hoofdbestuur van de MvD) waarin onder andere de hoogleraren G. Krediet en C.F. van Oijen zitting hadden, had tot taak zich over de toekomst van VSC 'Absyrtus' te buigen. De MvD werd er door de Commissie nadrukkelijk bij betrokken, mede omdat in de statuten van VSC 'Absyrtus' was bepaald dat de bezittingen en schulden van de vereniging na liquidatie zouden overgaan naar de MvD.[6] De Commissie concludeerde, mede op advies van het Hoofdbestuur, dat de studenten zich zouden moeten aansluiten bij de grote gezelligheidsverenigingen en dat voortbestaan van VSC 'Absyrtus' dit in de weg zou staan. Derhalve werd op 28 mei 1925 op een buitengewone algemene ledenvergadering,[7] op advies van en na toelichting door de voorzitter van de 'Commissie van Tien', VSC 'Absyrtus' ontbonden.[8]

Diergeneeskundige studentenwereld (1925-1932)

De verwachting dat de diergeneeskundige studenten in de grote universitaire studentenmaatschappij zouden opgaan door zich aan te sluiten bij gezelligheidsverenigingen als het Utrechtsch Studenten Corps (USC) en Unitas Studiosorum Rheno-Traiectina (USR) kwam niet geheel uit.[9] Het aantal studenten dat zich aansloot bij een gezelligheidsvereniging en de aansluiting zelf vielen tegen. Dit resulteerde in de zogenaamde faculteitenkwestie en in een afname van het saamhorigheidsgevoel van de diergeneeskundige studenten onderling.[10]

De gezelligheidsverenigingen USC en USR kenden in die tijd zogenaamde faculteitsverenigingen.[11] De veterinaire faculteitsverenigingen organiseerden lezingen en excursies, vertegenwoordigden de studenten bij facultaire en universitaire plechtigheden en onderhielden contacten met de hoogleraren.[12] Hoewel de twee veterinaire faculteitsverenigingen redelijk naast elkaar functioneerden, gaf de duplicatie aanleiding tot onduidelijke situaties en onwenselijke concurrentie. Hierdoor werd niet alleen het gestelde doel gemist, ook de goede verstandhouding tussen de studenten onderling werd verstoord; er ontstond tweedracht.[13] Zowel de Faculteit der Veeartsenijkunde als de veterinaire student ervoer het groeiende gebrek aan saamhorigheidsgevoel onder de studenten sinds de opheffing van VSC 'Absyrtus' als chaotisch en ongewenst.[14] De MvD signaleerde non-collegialiteit en nihilisme onder de toekomstige dierenartsen en beschouwde dit als een gevaar voor het functioneren van de beroepsorganisatie.[15]

MvD wordt beroepsorganisatie (1927-1931)

Aan het begin van de twintigste eeuw pleitten dierenartsen er voor om binnen de MvD niet alleen wetenschappelijke en algemeen maatschappelijke belangen te behartigen, maar ook aandacht te geven aan de materiële aspecten van de praktijkvoering.[16] De relatie tussen de veelal aan de Faculteit der Veeartsenijkunde verbonden leden van het Hoofdbestuur en de leden-practici stond onder druk. De practici wensten een krachtig belangenbehartigend optreden tegenover andere besturen en organisaties en in kwesties als de oneerlijke concurrentie van collega's en de bedreiging door veeverloskundigen. Uiteindelijk kwam het in de jaren 1927-1931 tot een koersverandering met als doel de MvD met een hernieuwde oriëntatie en reorganisatie meer het karakter van een belangenbehartigende vakvereniging te geven.[17] Met ingrijpende wijzigingen van de statuten en het huishoudelijk reglement werd de mogelijkheid van algemeen bindende besluiten en intercollegiale rechtspraak ingevoerd. Bovendien voltrok zich in de jaren daarna de overgang naar een (vol)ambtelijk secretariaat.

In het kader van deze heroriëntaties kwam ook de vraag aan de orde of het bij een vakvereniging horende saamhorigheidsgevoel niet reeds tijdens de studententijd bevorderd moest worden en de student niet actiever als potentieel lid van de MvD benaderd moest worden.[18] Voorheen waren het het groepsgevoel binnen VSC 'Absyrtus' en de jaarlijkse reünie na de algemene ledenvergadering van de MvD in de sociëtiet van VSC 'Absyrtus' geweest, die het lidmaatschap van de MvD vanzelfsprekend maakten.[19] Het baarde de MvD zorgen dat de afgestudeerden niet langer zonder meer of uit een soort eer- en plichtsgevoel tot de MvD toetraden, maar bewust over een eventueel lidmaatschap nadachten. In de nieuwe statuten werd derhalve aan studenten de mogelijkheid geboden om na het behalen van hun kandidaatsexamen kandidaat-lid van de MvD te worden.[20]

Oprichting DSK in 1932

De MvD meende dat het saamhorigheidsgevoel van de studenten ook gediend zou zijn met de oprichting van een vereniging, die de lacune ontstaan door het wegvallen van VSC 'Absyrtus', enigszins zou kunnen opvullen.[21] De MvD stelde een commissie in die zich samen met zes studentenvertegenwoordigers van de beide veterinaire faculteitsverenigingen over het probleem zou buigen. Deze 'Commissie van Drie' bestond uit Van Oijen (voorzitter van de Faculteit en lid van de redactie van het *Tijdschrift voor Diergeneeskunde (TvD)*, (afb. 1), J.H. ten Thije (conservator aan de Faculteit en secretaris van het Hoofdbestuur) en Krediet (lid van het Hoofdbestuur). Uit discussies onder de studenten kwam naar voren dat de meeste studenten heil zagen in een nieuw op te richten vereniging voor alle diergeneeskundige studenten.[22]

Op 27 oktober 1932 werd onder leiding van Van Oijen een vergadering met de studenten belegd.[23] Hij lichtte zijn visie op de maatschappelijke positie van de dierenarts en de diergeneeskundige student toe en uitte de zorgen van de MvD over de studenten diergeneeskunde. Het Hoofdbestuur had vastgesteld "dat de gemeenschapszin onder de diergeneeskundige studenten tot een bijna niet te herkennen minimum was ingekrompen. […] Het Hoofdbestuur betreurt deze toestand en ziet daarin gevaren voor het voortbestaan der maatschappij zelve".[24] De in groten getale opgekomen studenten gaven blijk van hun ongenoegen over de wantoestanden en stemden in met conceptstatuten voor de oprichting van een nauw aan de MvD verbonden Diergeneeskundige Studenten Kring (DSK).[25]

De DSK werd op 21 november 1932 opgericht in Hôtel de l'Europe te Utrecht met een oprichtingsverklaring van Van Oijen en D.J.B. Rutgers als eerste praeses (afb. 2).[26] De doelstellingen van de nieuwe vereniging waren het aankweken van saamhorigheidsgevoel door het organiseren van verga-

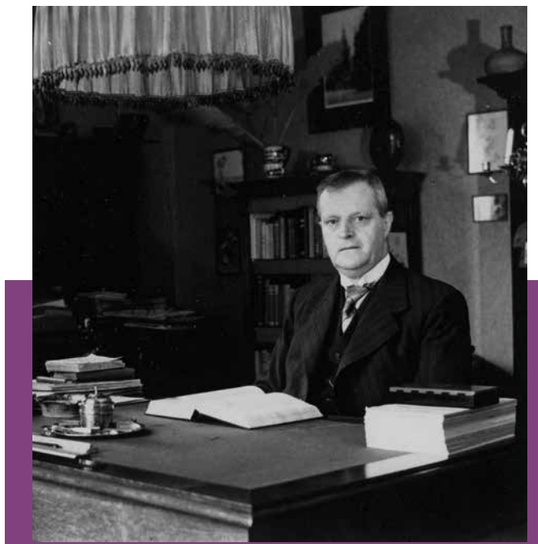

Afb.1. Prof. dr. C.F. van Oijen in zijn werkkamer. Foto: Universiteitsmuseum Utrecht, afdeling Diergeneeskunde.

[a] Drs. Steven J. van Beurden, Laan van Vollenhove 678bis, 3706 AA Zeist, steven.vanbeurden@wur.nl, Vice Ab-actis der DSK 2004-2005, onderzoeker bij het Laboratorium voor Vis- en Schelpdierziekten, Central Veterinary Institute (CVI), onderdeel van Wageningen UR, te Lelystad.

[b] Bewerking van een voordracht gehouden tijdens de Najaarsbijeenkomst van het Veterinair Historisch Genootschap op 27 oktober 2009 te Utrecht.

Afb. 2. Oprichtingsbestuur DSK 1932-1933. V.l.n.r.: T.H. Hoenderken (2e secretaris), A. van Keulen (1e secretaris), D.J.B. Rutgers (voorzitter), J.A. Blanken (penningmeester), H.B.F. Snelting (2e voorzitter). Foto: Archief DSK.

deringen, lezingen en excursies, en het behartigen van de studiebelangen.[27] De senaten van het USC en USR verklaarden zich solidair en er werd overeengekomen dat de veterinaire faculteitsverenigingen zich tot interne activiteiten zouden beperken[28] en dat de DSK zich niet op het terrein van de algemene gezelligheidsverenigingen zou begeven.[29] De band met de MvD werd vastgelegd met de mogelijkheid tot wederzijds lidmaatschap[30] en vanuit de MvD werd een Commissie van Advies (CvA) voor de DSK ingesteld.[31] De eerste CvA bestond uit Ten Thije vanuit de MvD, Krediet vanuit de Faculteit en M. Karsemeijer vanuit de praktijk. Nagenoeg alle studenten werden lid van de DSK.

Eerste verenigingsjaren DSK (1932-1938)

De DSK begon met de organisatie van lezingen en ging zich vanaf 1933 via studiecommissarissen ook met onderwijszaken bezighouden.[32] De betrekkingen tussen de DSK en de MvD waren in de eerste verenigingsjaren zowel van financiële als van lidmaatschappelijke aard. Zo had de DSK in haar oprichtingsjaar een financiële ondersteuning voor de oprichtingskosten ontvangen[33] en konden DSK-leden zich tegen gereduceerd tarief op het *TvD* abonneren.[34] Op haar beurt hoopte de DSK de eenheid onder de veterinaire studenten te bevorderen, tot een voor de MvD tastbaar resultaat.[35] De lidmaatschappelijke relatie bestond enerzijds uit het feit dat DSK-leden die met goed gevolg hun kandidaatsexamen hadden afgelegd automatisch kandidaat-lid van de MvD werden.[36] Anderzijds konden dierenartsen buitengewoon lid van de DSK worden. De organisatie van de reünie na afloop van de jaarlijkse ledenvergadering van de MvD, die als belangrijk middel om het contact tussen dierenartsen en studenten te bevorderen werd gezien, werd door de DSK overgenomen van de veterinaire faculteitsverenigingen.[37]

De relatie tussen de DSK en de MvD werd in de beginjaren als goed beschouwd.[38] Dit werd in 1937 bevestigd en verstevigd door het verbinden van de feestelijkheden van het eerste lustrum van de DSK en het 75-jarig bestaan van de MvD.[39] De feestcommissie bestond uit drie MvD-leden (secretaris van het Hoofdbestuur A. van Heusden, ondervoorzitter Krediet en Ten Thije) en een vertegenwoordiger van de DSK (praeses A.A. Oskam (1936-1937)). Nagenoeg alle lustrumactiviteiten werden door zowel MvD- als DSK-leden bezocht (afb. 3).

In de eerste verenigingsjaren bleven naast de DSK de veterinaire faculteitsverenigingen bestaan. De oprichting van de DSK maakte een einde aan de bestaande tweespalt tussen veterinaire leden van het USC en USR,[40] maar voor het bereiken van de doelstellingen van de DSK werd wel veel strijd met de veterinaire faculteitsverenigingen gevoerd.[41] Op het gebied van de studie en bij officiële gelegenheden heerste grote verwarring doordat de drie organisaties naast elkaar en vaak ook tegen elkaar in werkten, wat gepaard ging met wrijving en verdeeldheid onder de studenten.[42]

Oplossing faculteitenkwestie (1939-1940)

Van Oijen zag de oplossing van de faculteitenkwestie gelegen in een duurzamere samenwerking tussen de DSK en het USC.[43] Op advies van de CvA in de persoon van Van Oijen stelde het DSK-bestuur 1937-1938, onder leiding van praeses A. Bogaerdt, de leden een automatisch lidmaatschap van het USC voor.[44] De DSK-leden, vooral de leden van USR, waren echter niet gediend van dit voorstel en wezen het af. Het DSK-bestuur nam de afwijzing van dit voorstel hoog op en zag zich genoodzaakt af te treden.[45] Krediet trad af als lid van de CvA, Van Oijen bleef aan als voorzitter om erger te voorkomen. De besprekingen tussen het nieuwe DSK-bestuur en zowel het USC als USR werden voortgezet.[46] In januari 1939 werd het eindresultaat door Van Oijen gepresenteerd in het *TvD*.[47] Uitgangspunt was dat de DSK en de veterinaire faculteitsverenigingen van het USC en USR naast elkaar moesten kunnen bestaan en dat afbakening van activiteiten en doelstellingen problemen zou moeten voorkomen. Enkele behoorlijk negatieve reacties van MvD-leden op het 'charter' werden kenbaar gemaakt via ingezonden brieven in het *TvD*.[48]

De oorlogsdreiging en de oorlog zelf hebben uiteindelijk de universiteitsbrede oplossing van de faculteitenkwestie versneld.[49] Op 12 december 1939 besloten het USC, USR en de drie andere grote gezelligheidsverenigingen, Katholieke Studenten Vereeniging 'Veritas', Societas Studiosorum Reformatorum (SSR) en de Utrechtsche Vrouwelijke Studentenvereeniging (UVSV), een eenheid te vormen op het gebied van studiebelangen. Met de op 25 november 1940 aangenomen 'Faculteitenwet' kwam er een universiteitsbreed College van Vertegenwoordiging tot stand waarin de vijf gezelligheidsverenigingen zitting hadden. Iedere faculteit kreeg een studievereniging met alleenrecht voor studiebelangenbehartiging en studentenvertegenwoordiging, waarvoor de vertegenwoordigers gekozen werden door de studenten van de betreffende faculteit. In 1940 werd vastgelegd dat de DSK tevens de Diergeneeskundige faculteit van het algemene faculteitensysteem werd.[50]

Diergeneeskundige studenten in oorlogstijd (1940-1942)
Na de capitulatie op 14 mei 1940 werd het Utrechtse universitaire leven min of meer voortgezet.[51] Daar de Faculteit der Veeartsenijkunde belangrijk was voor de voedselvoorziening, was de bezetter geïnteresseerd in een ongestoorde voortzetting van het veterinair onderwijs.[52] Evenzo vond men het binnen de Faculteit maatschappelijk noodzakelijk dat er voor de agrarische sector voldoende dierenartsen werden opgeleid.[53] Wel werd het onderwijs bemoeilijkt door schaarste aan leermiddelen en brandstof.[54] Door grote Duitse orders bij de Nederlandse optische industrie ontstond er onder studenten een tekort aan microscopen. In samenwerking met Krediet richtte de DSK een 'microscopencentrale' op (afb. 4).[55] Ouderejaars, hoogleraren en dierenartsen die hun microscoop tijdelijk niet nodig hadden, konden het instrument opsturen naar de centrale voor uitleen aan studenten.

In juli 1941 werden de gezelligheidsverenigingen op last van de bezetter ontbonden.[56] Het faculteitensysteem werd als onderdeel van de universiteit beschouwd en kon blijven functioneren.[57] De DSK nam een deel van de functies van de gezelligheidsverenigingen op zich en verzorgde zo in 1941 en 1942 onder andere de 'kennismakingstijd' en zangborrels.[58] In de moeilijke tijden was de DSK zich bewust van het belang van eenheid onder de studenten diergeneeskunde en aansluiting bij de MvD na afstuderen.[59]

Dierenartsenkamer vervangt MvD in 1942

Aanvankelijk bemoeide de bezetter zich nauwelijks met de gang van zaken in de Nederlandse samenleving. Echter, geleidelijk namen de bemoeienissen toe, wat onrust veroorzaakte. Al in 1941 was door de bezetter opdracht gegeven tot de instelling van een zogenaamde Nederlandsche Dierenartsenkamer, naar het voorbeeld van de Duitse nationaal-socialistische Reichstierärztekammer.[60] In eerste instantie was de meerderheid van het Hoofdbestuur – onder leiding van Prof. dr. H. Schornagel – van mening dat contact met de bezetter onvermijdelijk en niet principieel verkeerd was, mits het voortbestaan van de MvD voorop stond.[61] Dit beleid stuitte op verzet bij een aanzienlijk aantal leden[62] en toen duidelijk werd dat de Duitse autoriteiten verwachtten dat de MvD zich zou omvormen tot een Dierenartsenkamer, wijzigde het Hoofdbestuur haar houding.[63] Prof. dr. G. M. van der Plank trad in 1942 toe tot het Hoofdbestuur en nam het voorzitterschap over.[64]

Op 28 februari 1942 werd de MvD als beroepsorganisatie vervangen door de drie dagen eerder opgerichte Dierenartsenkamer, waarvan alle dierenartsen verplicht lid dienden te worden.[65] De MvD zou alleen nog als wetenschappelijke organisatie mogen voortbestaan. Toen het lidmaatschap van de MvD eind 1942 aan het lidmaatschap van de Dierenartsenkamer werd gekoppeld, staakte de MvD haar activiteiten.[66] In de praktijk betekende niet aanmelden bij de Dierenartsenkamer ontzegging van de bevoegdheid tot uitoefening van het beroep, waardoor uiteindelijk 95% van de ruim 750 Nederlandse dierenartsen zich aanmeldde.[67] Niettemin is de Nederlandsche Dierenartsenkamer, vooral door gebrek aan enthousiasme en grote nalatigheid ten aanzien van contributieverplichtingen, nooit echt een succes geworden.

Studenten diergeneeskunde duiken onder (1943-1945)

Na de moord op collaborateur generaal H.A. Seyffardt op 5 februari 1943 door naar werd verondersteld een studentenverzetsgroep, kwamen het universitaire onderwijs en het studentenleven door razzia's abrupt ten einde.[68] Op 13 maart 1943 werd aangekondigd dat iedere student de zogenaamde 'loyaliteitsverklaring' moest tekenen om verder te kunnen studeren;[69] weigeraars moesten zich op 6 mei melden voor gedwongen tewerkstelling in Duitsland.[70] Het onderwijs aan de Rijksuniversiteit Utrecht kwam min of meer stil te liggen,[71] de Faculteit der Veeartsenijkunde vormde hierop geen uitzondering.[72] Op 22 maart 1943 legden de besturen van de faculteits- en andere studieverenigingen, waaronder de DSK,[73] hun functies neer. Hierop werden zij door de rector magnificus Prof. dr. L. van Vuuren ontbonden.[74] De oproep om de loyaliteitsverklaring te ondertekenen, die zes van de elf hoogleraren diergeneeskunde onder leiding van Van Oijen deden, lijkt weinig effect te hebben gehad daar slechts 18% van de studenten diergeneeskunde tekende.[75] Toen de eind-

Afb. 3. Kegelavond ter gelegenheid van het eerste lustrum der DSK, georganiseerd door Veterinaire Studenten Kegelclub 'Duim In 't Gat' op 21 oktober 1937 in de zalen van Sociëteit "de Vereeniging" aan de Mariaplaats te Utrecht. Foto: Universiteitsmuseum Utrecht, afdeling Diergeneeskunde.

datum voor ondertekening naderde en de consequenties voor de ouders groter werden, waren de niet-ondertekenaars die zich reeds schuil hielden gedwongen verder van huis onder te duiken.[76]

Juist in de tijd dat de voedselvoorziening van de bevolking steeds belangrijker werd, konden de dierenartsen het werk maar moeilijk aan. Zij werden in hun beroepsuitoefening belemmerd door het wegvallen van hulpmiddelen zoals transportmiddelen.[77] Doordat in de laatste oorlogsjaren geen dierenartsen meer afstudeerden, ontstond een permanent tekort aan vervanging en assistentie.[78] Een oplossing werd gevonden door ouderejaarsstudenten met vervalste persoonsbewijzen in dienst te nemen; in feite doken de studenten dus onder bij dierenartsen.[79] De inzet van studenten werd, met in achtneming van de nodige voorzorgen, gecoördineerd via het Bureau voor Plaatsvervanging en Inlichtingen, ook wel genoemd het Waarnemingsbureau, onder leiding van Ten Thije.

Verbetering contact DSK en MvD eind jaren ‘40

De naoorlogse zuivering binnen de diergeneeskundige wereld is elders reeds uitvoerig beschreven.[80] Een aantal toonaangevende figuren binnen de diergeneeskunde had zich onwaardig opgesteld tegenover de bezetter, wat ook zijn weerslag had op de relatie van de DSK met deze personen.[81] Van Oijen werd gevraagd of hij wilde bedanken als lid van verdienste en als lid van de CvA, omdat hij aan de voet van de oproep om de loyaliteitsverklaring te tekenen had gestaan. De uitzonderingen die de eer van het corps hadden gered, werden ook door de DSK zeer gewaardeerd. Zo werd Ten Thije benoemd tot lid van verdienste. Voorts ontstond er een goede relatie met de tegenstanders van de loyaliteitsverklaring: Krediet en Faculteits- en MvD-voorzitter Van der Plank. Ook de Zuiveringsraad van de MvD oordeelde negatief over de tekenoproep.[82]

Het contact tussen de DSK en de MvD was gedurende de oorlog behoorlijk verwaterd, maar verbeterde snel door wederzijdse toenadering.[83] De reünie van de MvD werd als één van de onderdelen van het derde lustrum van de DSK weer nieuw leven in geblazen.[84] De in ere herstelde financiële bijdrage van de MvD, waar de DSK altijd al op had kunnen rekenen,[85] werd in 1946 gebruikt om een eigen verenigingskamer in het Poortgebouw in te richten (afb. 5).[86] De ingebruikname van deze verenigingskamer droeg veel bij aan de hechte band, die onder de naoorlogse studenten wat begon te tanen door de grote aantallen nieuwe leden. Daarnaast woedde binnen de DSK direct na de oorlog een heftige discussie over de vraag of de vereniging het gedurende de oorlogsjaren verworven gezelligheidskarakter moest laten varen ten behoeve van de gezelligheidsverenigingen en weer uitsluitend een faculteitsvereniging moest worden.[87] Er was voor de DSK in ieder geval een belangrijke rol als studiebelangenbehartiger weggelegd. En hoewel het percentage niet-leden in de jaren daarna groeide,[88] leek de onderlinge band wel weer te verbeteren,[89] wat goede collegiale verhoudingen in de praktijk[90] en MvD-verband tot gevolg had.[91]

Inzet studenten bij de massabestrijding vanaf eind jaren ‘40
Met de totstandkoming van de Gezondheidsdiensten voor Dieren en de ontwikkeling van de georganiseerde dierziektenbestrijding in de naoorlogse jaren werd het onderzoek op tuberculose en abortus Bang bij runderen en pullorum bij kippen geïntensiveerd.[92] De vaccinatie tegen mond- en klauwzeer bij runderen werd algemeen toegepast. De practici konden in de drukke wintermaanden het werk veelal niet aan.[93] Mede hierdoor rees de vraag of eenvoudige handelingen zoals tuberculinatie niet door ‘leken’ konden worden gedaan.[94] Onder andere C. Tenhaeff,[95] Ten Thije[96] en de DSK[97] verklaarden zich in het *TvD* fel tegenstander van alle vormen van hulpkracht. Het tekort aan dierenartsen leek namelijk een probleem van tijdelijke aard, veroorzaakt door hoogconjunctuur in de veehouderij en de opleidingsstop gedurende de laatste oorlogsjaren; binnen een jaar of vijf zouden er weer genoeg veeartsen zijn. Een oplossing werd gezien in de inzet van ouderejaars studenten gedurende de winterperiode, zoals ook al in de laatste oorlogswinter was gebeurd. Zowel de Faculteit als het Hoofdbestuur van de MvD waren echter van mening dat studenten geen praktijkassistentie zouden mogen verlenen.[98] Een in 1947 ingestelde commissie bestaande uit vertegenwoordigers van de MvD en de Stichting voor de Landbouw concludeerde desalniettemin anderszins.[99] Na overleg van de MvD met de DSK werd besloten uitsluitend studenten diergeneeskunde in te schakelen voor de werkzaamheden.[100]

Afb. 4. Prof. dr. G. Krediet achter zijn microscoop. Foto: Universiteitsmuseum Utrecht, afdeling Diergeneeskunde.

Het was de taak van de DSK om in samenwerking met de MvD de plaatsing van de studenten te verzorgen.[101] Voor de Faculteit werden de wintermaanden door de massale inzet van studenten een ongenoeglijke periode.[102] Het onderwijs kwam nagenoeg stil te liggen en de kerstvakantie werd noodgedwongen verlengd.[103] DSK-praeses Peters (1946-1947) concludeerde: “Geheel gladjes heeft een zo gewenste goed gecoördineerde studentenassistentie naar mijn idee nimmer verlopen. Maar gelukkig hebben het goede overleg tussen de Maatschappij en de DSK en de vastberadenheid van deze twee het telkens weer zover kunnen brengen dat de Faculteit werd overgehaald om medewerking te verlenen, zij het wel met tegenzin”.[104]

De inkomsten uit de massabestrijding leverden een belangrijke vaste bijdrage aan het inkomen van de practici.[105] Voor de studenten waren de winterwerkzaamheden een mogelijkheid een deel van de studiekosten te verdienen.[106] De ervaring van het werken in een plattelandspraktijk, de omgang met de dieren en de veehouders en de (beperkte) zelfstandigheid werden door de studenten als waardevol ervaren. De vele tot stand gekomen relaties tussen dierenartsen en aanstaande dierenartsen hadden soms assistent-schappen, associaties of praktijkovernames tot gevolg. Bijkomend werd de studenten de ogen geopend voor de voordelen verbonden aan het lidmaatschap van de MvD.[107]

Vestigingscommissies in de jaren ‘50

Begin jaren vijftig begon men zich bij de MvD[108] en later ook bij de DSK[109] echter af te vragen of de grote aantallen aankomende jonge dierenartsen niet voor een overschot zouden gaan zorgen. In 1949-1950 stelde de MvD in iedere provincie een vestigingscommissie in. Bovendien kwam er een Centrale Vestigingscommissie in Utrecht, waarin naast de MvD ook de toekomstige dierenartsen bij monde van de praeses der DSK vertegenwoordigd waren.[110] Voorgenomen vestigingen, associaties, assistentschappen of overnames dienden bij de Centrale Vestigingscommissie gemeld te worden.[111] De Centrale Vestigingscommissie zou advies over de te volgen gedragslijn en contractuele voorwaarden uitbrengen. Provinciale vestigingscommissies zouden een adviserend oordeel geven. Ethische kwesties werden beoordeeld door de Ereraad.

Intensivering van de diergeneeskundige praktijk maakte in de jaren vijftig van de vorige eeuw echter vele delingen en associaties noodzakelijk.[112] De verwachting dat de veterinaire arbeidsmarkt halverwege de jaren vijftig (over)vol zou zijn bleek onjuist te zijn geweest. In de jaren zestig werden nog steeds studenten als assistent ingezet[113] en waren er ondanks het sterk groeiende aantal dierenartsen geen grote moeilijkheden op het gebied van vestiging.[114] Eind jaren zestig, begin jaren zeventig steeg het aantal te behandelen zaken en gingen de vestigingscommissies toch nog een belangrijke functie vervullen door geschillen op velerlei terrein op te lossen.[115] Overigens had de beëindiging van de studentenhulp eind jaren zeventig volgens DSK-praeses G. Gelling (1979-1980) tot gevolg dat “het toch al spaarzame contact tussen studenten en praktiserende dierenartsen in den lande in de toekomst nog meer verloren dreigt te gaan”.[116]

Afb. 5. DSK-kamer in het Poortgebouw aan de Biltstraat. Foto: Universiteitsmuseum Utrecht, afdeling Diergeneeskunde.

Oprichting Kring van Candidaatleden in 1951

In de naoorlogse jaren bleef het contact tussen de DSK en de MvD beperkt tot overleg over de massabestrijding en de verwachte vestigingsproblematiek.[117] In een poging de banden tussen de DSK en de MvD te verstevigen[118] en ter bevordering van samenwerking tussen het toenemende aantal afstuderende dierenartsen,[119] werd in 1951 een Kring van Candidaatleden der MvD opgericht. De Kring zou de eenheid onder de kandidaat-veterinairen kunnen bevorderen, waardoor al gedurende de studententijd de basis voor een gevoel van collegialiteit werd gelegd.[120]

Begin jaren vijftig was de verstandhouding tussen de DSK en de MvD goed[121] en werd er geregeld wederzijds overleg gezocht.[122] In 1954 werd de Kring van Candidaatleden als Bijzondere Afdeling en onder bestuur van de Candidaten Commissie bij DSK ingelijfd.[123] De doelstelling van de Kring was

Afb. 6. DSK-bestuur 1969-1970 met eerste assessor. V.l.n.r.: P.N. Beenen (Assessor), Mej. J.A. Helder (Vice Ab-actis), J.J. Koot (Ab-actis), J.J. Snoep (Praeses), J.H. Kraak (Fiscus), H.A.K. van Baren (Vice Praeses). Foto: Archief DSK.

een contactfunctie tussen de MvD en de DSK-leden die tevens kandidaat-lid van de MvD waren. De middelen om tot deze doelstelling te komen waren lezingen op sociaal, cultureel en economisch gebied, eind jaren zestig uitgebreid met studensymposia met multidisciplinaire onderwerpen.[124] Hoewel de Candidaten Commissie goed functioneerde voor lezingen en symposia, verviel de contactfunctie van de commissie met de MvD in de loop der jaren geheel.

Opening Museum Diergeneeskunde in 1954

Ter gelegenheid van de herdenking van de oprichting van het Groninger Veeartsenijkundig genootschap in 1842,[125] bracht de Groningse dierenarts H.A. Kroes in 1941 allerlei zaken met betrekking tot de diergeneeskundige wetenschap, de MvD, de veterinaire praktijk en het studentenleven bijeen.[126] In 1947 schonk hij zijn collectie aan de MvD, maar het bleek niet mogelijk een museum in te richten in het gebouw van de MvD in Utrecht. Samenwerking tussen de Faculteit, de MvD, de DSK en de Universiteit resulteerde in 1953 in de inrichting van een museum in de oude internaatsslaapzalen op de zolder van het Poortgebouw van de Faculteit aan de Biltstraat te Utrecht.[127] De afdeling Diergeneeskunde van het Utrechts Universiteitsmuseum werd op 5 november 1954 geopend.[128] Met name dankzij het in bruikleen ontvangen van talrijke instrumenten van de diverse klinieken en praktijken in het land is de collectie sindsdien sterk uitgebreid.[129]

De toekomst van het beroep midden jaren ‘60

De MvD heeft zich sinds de Tweede Wereldoorlog structureel bezig gehouden met de toekomst van het beroep.[130] Regelmatig waren de studenten betrokken bij oplossingen voor de problemen. Zo werden vanaf eind jaren veertig studenten ingezet bij de massabestrijding. Enkele jaren later maakten de eerder genoemde vestigingscommissies en de Kring van Candidaatleden deel uit van de middelen waarmee de MvD een eventueel overschot aan dierenartsen in goede banen trachtte te leiden. In de jaren zestig verschoof de aandacht van de MvD en de DSK van de discrepantie tussen vraag en aanbod in de richting van de ontwikkelingen in de landbouw en de veterinaire volksgezondheid. Beide verenigingen wijdden er in respectievelijk 1964[131] en 1967[132] een symposium aan.

Een van de gevolgen van de ontwikkelingen in het diergeneeskundige veld was de kwestie van differentiatie binnen de diergeneeskunde en het diergeneeskundig onderwijs.[133] De Faculteit besloot medio 1969, naar aanleiding van een rapport uit 1966, aan te sturen op vergaande differentiatie via een klinische, een veterinairhygiënische en een vrije (op onderzoek gerichte) afstudeerrichting, elk met afzonderlijke bevoegdheden. Het onderwerp en het rapport waren stof tot veel discussie. Zo was de sinds 1962 Koninklijke Nederlandse MvD (KNMvD) van mening dat het dierenartsenexamen bevoegdheid moest geven tot volledige uitoefening van de diergeneeskunde en achtte daarom slechts een kleine differentiatie wenselijk.

Terugval relatie DSK en KNMvD eind jaren ’60

Eind jaren vijftig en begin jaren zestig verwaterde de studiebelangenbehartiging door de DSK.[134] In de geest van de studentenactiviteiten in de hele Westerse wereld eind jaren zestig,[135] ontstond ook onder de studenten diergeneeskunde ontevredenheid over de onderwijssituatie en de wijze waarop de DSK de studiebelangen behartigde.[136] In 1968 werd een actieve anonieme actiegroep opgericht die pleitte voor een scheiding tussen sociaal-culturele DSK-activiteiten enerzijds en onderwijszaken anderzijds. Verontwaardiging en reacties van zowel studenten- als docentenzijde leidden tot een gespannen situatie en een turbulente ledenvergadering van de DSK op 18 oktober 1968.[137] In deze vergadering werd besloten tot de oprichting van een onafhankelijke Studenten Studie Commissie (SSC) en een onafhankelijk veterinair studentenblad “Brr-Tup”. Hoewel het DSK-bestuur in de persoon van een zesde bestuurslid voor onderwijszaken (assessor, afb. 6) wel een vertegenwoordiging in de SSC kreeg, viel studiebelangenbehartiging niet meer onder de DSK.[138] Vanaf dan zet de DSK nog meer de lijn van een gezelligheidsvereniging voort.[139]

Door de scheiding tussen studiezaken en sociaal-culturele zaken werd de DSK een minder interessante partner voor de KNMvD, waardoor de contacten zeer incidenteel werden.[140] In oktober 1969 werd van studentenzijde een afvaardiging van DSK-bestuursleden en SSC-leden voor contact met de KNMvD gevormd. Gedurende de bijeenkomsten bleek de interesse van het Hoofdbestuur vooral bij het onderwerp differentiatie te liggen.[141] De studenten en in het bijzonder de SSC-afvaardiging waren echter van mening dat deze zaken geen onderwerp van gesprek behoorden te zijn bij overleg tussen de studenten en de KNMvD.[142] Toen op 1 mei 1971 de Wet universitaire bestuurshervorming (WUB) werd ingevoerd,[143] kregen de studenten een vertegenwoordiging in de Faculteitsraad,[144] waarop de SSC niet meer werd gekozen.[145] De verschillende agenda’s en de hervormingen resulteerden erin dat het hernieuwde overleg tussen studenten en de KNMvD na twee jaar niet meer plaats vond.[146] Overigens leidden het verzet van de KNMvD en het niet willen vooruitlopen op de op stapel staande Wet herstructurering wetenschappelijk onderwijs er toe dat de Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen bij brief van 19 juni 1973 geen toestemming verleende voor de zogenaamde grote differentiatie.[147]

Organisatie kandidaat-leden begin jaren ‘70
Toen het contact tussen de DSK en de MvD eind jaren zestig was verwaterd door het wegvallen van de contactfunctie van de Kring van Candidaatleden der MvD en het verlies van de studiebelangenbehartiging door de DSK, werd in 1969 vanuit het Hoofdbestuur voorgesteld het contact met de kandidaatleden te reactiveren.[148] Hiertoe zouden de kandidaat-leden bijvoorbeeld de formele status van Groep kunnen verwerven, met afvaardiging naar het KNMvD-bestuur.[149] Hoewel dit voorstel in eerste instantie door de DSK werd afgewezen,[150] werd later dat jaar wel de eerder genoemde studentencontact commissie gevormd.[151] Toen dit overleg na twee jaar stopte, bleef bij het Hoofdbestuur de wens bestaan om te komen tot een meer structurele organisatie van de kandidaatleden binnen de KNMvD.[152]

Conclusie

Na de aanzet tot oprichting van de DSK door de MvD in 1932 was de relatie tussen de twee verenigingen de eerste jaren bijzonder goed. De studenten konden rekenen op financiële steun en er werd gezamenlijk gefeest. De rol van de veterinaire faculteitsverenigingen van de gezelligheidsverenigingen zorgde voor spanningen tussen de DSK-leden en de CvA, waarin de MvD vertegenwoordigd was. Toen beide verenigingen hun activiteiten in het oorlogsjaar 1943 staakten, doken veel studenten, veelal via het Waarnemingsbureau, onder bij dierenartsen. De eerste jaren na de oorlog trachtten de verenigingen de banden weer aan te halen. Met de opkomst van de massabestrijding gingen de studenten via de DSK en de MvD assisteren in de praktijk. Begin jaren vijftig werden de studenten door de MvD betrokken bij het oplossen van de verwachte vestigingsproblematiek. In 1951 werd de Kring van Candidaatleden opgericht, welke vanaf 1954 onder de DSK ressorteerde. Samenwerking tussen de Faculteit, de MvD, de DSK en de Universiteit resulteerde in 1954 in de oprichting van de afdeling Diergeneeskunde van het Utrechts Universiteitsmuseum. Halverwege de jaren zestig hielden zowel de KNMvD als de DSK zich bezig met de toekomst van het beroep. Eind jaren zestig leidde het verlies van de studiebelangenbehartiging door de DSK tot een terugval in de relatie met de KNMvD. Een door de KNMvD zo gewenste betere organisatie van de kandidaat-leden kwam begin jaren zeventig nauwelijks van de grond. Concluderend kan worden gesteld dat in de eerste vier decennia van het bestaan van de DSK (1932-1972) de intensiteit van de relatie met KNMvD grote variaties heeft gekend, door zowel maatschappelijke en diergeneeskundige ontwikkelingen als door veranderingen in het verenigingsleven.

Dankwoord

De auteur dankt de DSK voor de beschikbaarstelling van de afbeeldingen van de vroegere DSK-besturen, en mw. Babke Aarts, assistent conservator, voor de beschikbaarstelling van de afbeeldingen uit de collectie van de afdeling Diergeneeskunde van het Universiteitsmuseum Utrecht.

Noten

1 J. Wester, *Geschiedenis der Veeartsenijkunde* (Utrecht 1939) 541-550.
2 C.F. van Oijen, ‘Diergeneeskundige Studenten Kring’, in: J. Bierens de Haan e.a. (eds.), *Het Utrechtsch Studentenleven 1636-1936* (Utrecht 1936) 541-546, aldaar 544-545.
3 Zie Wester, *Geschiedenis der Veeartsenijkunde* (n. 1) 278-281; C. Offringa, *Van Gildestein naar Uithof, 150 jaar diergeneeskundig onderwijs in Utrecht*, Deel I (Utrecht 1971) 330-344.
4 Offringa, *Van Gildestein naar Uithof* Deel I (n. 3) 108-109; H.A. Vermeulen, ‘Het internaat, het studentenleven en de studenten-maatschappij’, in: H.M. Kroon e.a. (eds.), *Een eeuw veeartsenijkundig onderwijs, ’s Rijks-veeartsenijkundige hoogeschool 1821-1921* (Utrecht 1921) 201-222, aldaar 219-220.
5 C.A. van Dorssen, ‘’Absyrtus’ en de Utrechtsche Vétérinaire Studenten Bond’, in: C. Offringa (ed.), *Van Gildestein naar Uithof, 150 jaar diergeneeskundig onderwijs in Utrecht,* deel II (Utrecht 1981) 473-479, aldaar 477; W.B. van den Burg, ‘De opheffing van “Absyrtus”’, *Veterinaire Studenten Almanak* 1 (Utrecht 1979) 26-27, aldaar 26.
6 Verslag Hoofdbestuursvergadering MvD d.d. 23 mei 1925, *Tijdschrift voor Diergeneeskunde (TvD)* 52 (1925) 553-554, aldaar 553; Verslag 70ste Algemene Vergadering MvD d.d. 16-17 oktober 1925, *TvD* 52 (1925) 1068-1080, aldaar 1068-1069.
7 ‘Veterinaire Studentensocieteit “Absyrtus”’, *TvD* 52 (1925) 473; P.A. Koolmees, ‘Tussen beesten en feesten, De veterinaire studentenvereniging “Absyrtus” (1865-1925)’, in: H.O. Hoenderken en M.F.P.M. de Bont (eds.), ‘Tussen beesten en feesten’, Over het veterinaire studentenleven in Utrecht, ter gelegenheid van het 70-jarig bestaan der Diergeneeskundige Studenten Kring (Utrecht 2002) 3-35, aldaar 35.
8 Van Dorssen, ‘Absyrtus en de UVSB’ (n. 5) 477-478.
9 C.A. van Dorssen en R.J. van der Flier, ‘De Diergeneeskundige Studenten Kring’ in: Offringa, *Van Gildestein naar Uithof* deel II, 481-505, aldaar 481.
10 Van Oijen, ‘DSK’ (n. 2) 544; Van Dorssen en Van der Flier, ‘De DSK’ (n. 9) 483-485.
11 H. Jamin, *Kennis als opdracht, De Universiteit Utrecht 1636-2001* (Utrecht 2001) 125-150, aldaar 147-149. In dit manuscript worden deze naar faculteit georganiseerde studieverenigingen aangeduid als ‘faculteitsverenigingen’.
12 C.F. van Oijen, ‘DSK’ (n. 2) 544; Van Dorssen en Van der Flier, ‘De DSK’ (n. 9)

483-484; H.O. Hoenderken, 'Aanloop naar en oprichting van de "Diergeneeskundige Studenten Kring" (1926-1933)', in: Hoenderken en De Bont, *Tussen beesten en feesten*, 37-46, aldaar 37.
13 Jaarverslag DSK 1932-1933, *TvD* 61 (1934) 161-165, aldaar 161.
14 A. van Keulen, 'Oprichting en eerste verenigingsperiode (21-11-'32 tot 31-12-'33) van de DSK', *Veterinaire Studenten Almanak* 1 (1979), 28-34, aldaar 29.
15 C. Offringa, 'De depressiejaren 1930-1939', in: C. Offringa, *Van Gildestein naar Uithof* deel II, 27-90, aldaar 56-57.
16 *Ibidem*, 62-63; Wester, *Geschiedenis der Veeartsenijkunde* (n. 1) 559-570; Offringa, *Van Gildestein naar Uithof* deel I (n. 3) 245.
17 Offringa, 'De depressiejaren' (n. 15) 62-65; R. van Santen, 'Honderd jaar MvD, *TvD* Eerste herdenkingsnummer (Utrecht, 1962), 72-127, aldaar 101-103: 72ste t/m 77ste Algemene Vergaderingen MvD (1927-1931); Zie ook C. Offringa, '1945-1971: De veterinaire wereld en de samenleving', in: idem, *Van Gildestein naar Uithof* deel II, 177-212, aldaar 198-205.
18 Offringa, 'De depressiejaren' (n. 15) 57.
19 Programma 74ste Algemeene Vergadering MvD d.d. 11-12 oktober 1929, *TvD* 56 (1929) 868-878, aldaar 872-874.
20 *Ibidem*, 875.
21 Van Oijen, 'DSK' (n. 2) 544-545; Van Dorssen en Van der Flier, 'De DSK' (n. 9) 485-486.
22 Van Keulen, 'Oprichting en eerste verenigingsperiode DSK' (n. 14) 29-31.
23 C.F. van Oijen, 'Organisatie der studenten in de faculteit der veeartsenijkunde, Inleiding gehouden in de vergadering van 27 October 1932', *TvD* 60 (1933) 314-317.
24 *Ibidem*, 316.
25 Jaarverslag DSK 1932-1933 (n. 13) 161.
26 *Ibidem*.
27 Van Oijen, 'DSK' (n. 2) 545.
28 Jaarverslag DSK 1932-1933 (n. 13) 161.
29 Van Dorssen en Van der Flier, 'De DSK' (n. 9) 487; Hoenderken, 'Aanloop naar en oprichting van de DSK' (n. 12) 41-42.
30 Van Oijen, 'DSK' (n. 2) 545.
31 Jaarverslag DSK 1932-1933 (n. 13) 163-164.
32 *Ibidem*, 163-164.
33 *Ibidem*, 165.
34 Verslag Hoofdbestuursvergadering d.d. 17 december 1932, *TvD* 60 (1933) 326-327, aldaar 326.
35 A.A. Oskam, 'Het eerste Lustrum van de "Diergeneeskundige Studentenkring" (DSK)', Rede uitgesproken door den voorzitter A.A. Oskam', *TvD* 64 (1937) 1396-1402, aldaar 1402.
36 Van Oijen, 'DSK' (n. 2) 545.
37 *Ibidem*; Verslag 80ste Algemeene Vergadering MvD d.d. 13-14 Oktober 1933, *TvD* 60 (1933) 1225-1246, aldaar 1237.
38 Oskam, 'Het eerste Lustrum van de DSK' (n. 34) 1402.
39 Ten Thije, 'De feestelijkheden ter gelegenheid van de herdenking van het vijf en zeventig jarig bestaan der MvD (21, 22 en 23 October 1937)', *TvD* 64 (1937) 1386-1395.
40 Oskam, 'Het eerste Lustrum van de DSK' (n. 35) 1400.
41 L. Nauta, 'Diergeneeskundige Studenten Kring, tevens Diergeneeskundige faculteit, Rede uitgesproken op 15 November 1947 ter gelegenheid van het 3e lustrum der DSK, door de president L. Nauta', *TvD* 72 (1947) 855-859, aldaar 856.
42 Van Dorssen en Van der Flier, 'De DSK' (n. 9) 488-489; E.P. Oldenkamp e.a., *Tussen boer en burger, Diergeneeskunde in Nederland en de overzeese gebiedsdelen 1925-1950* (Rotterdam 2007) 51.
43 Van Oijen, 'DSK' (n. 2) 546.
44 Notulen Ledenvergadering DSK d.d. 30 maart 1938. Zie ook Oldenkamp e.a., *Tussen boer en burger* (n. 42) 51.
45 Notulen Ledenvergadering DSK d.d. en 8 juni 1938; Jaarverslag DSK 1937 – 8 juni 1938.
46 Oldenkamp e.a., Tussen boer en burger (n. 42) 51.
47 C.F. van Oijen, 'Uit de diergeneeskundige studentenwereld', *TvD* 66 (1939) 174-178.
48 J. Winsser, *TvD* 66 (1939) 309; Hoekstra, 'De DSK', *TvD* 66 (1939) 1003-1005.
49 S.N. Temming, 'De faculteit der veeartsenijkunde tijdens de bezetting 1940-1945', in: C. Offringa, *Van Gildestein naar Uithof* deel II, 93-174, aldaar 102-103. Zie ook Jamin, *Kennis als opdracht* (n. 11) 150 en 192-193.
50 E.J. Voûte e.a., 'De Diergeneeskundige Studentenkring in de Studentenmaatschappij', *TvD* 68 (1941) 89-91, aldaar 90.
51 S.Y.A Vellenga, 'De uitdaging van crisis en bezetting, de jaren 1936-1946', in: H.W. von der Dunk e.a. (eds.), *Tussen ivoren toren en grootbedrijf, De Utrechtse Universiteit, 1936-1986* (Maarssen 1986) 23-48, aldaar 28-30; S. van Walsum, *Ook al voelt men zich gewond: De Utrechtse universiteit tijdens de Duitse bezetting 1940-1945* (Utrecht 1995), 20-26.
52 Temming, 'De faculteit tijdens de bezetting' (n. 49) 111-112; P.A. Koolmees, 'De diergeneeskunde tijdens de Tweede Wereldoorlog', *Argos* 19 (1998) 383-398, aldaar 394-395.
53 Oldenkamp e.a., *Tussen boer en burger* (n. 42) 121.
54 Temming, 'De faculteit tijdens de bezetting' (n. 49) 147-149.
55 E.J. Voûte en G. Krediet, 'Microscopen-centrale', *TvD* 68 (1941) 868-869.
56 Vellenga, 'De uitdaging van crisis en bezetting' (n. 51) 30; Van Walsum, *Ook al voelt men zich gewond* (n. 51) 89.
57 Van Dorssen en Van der Flier, 'De DSK' (n. 9) 491.
58 *Ibidem*; H.O. Hoenderken en D.M. Zuydam, 'Oorlogsdreiging en bezetting' (1937-1945), in: Hoenderken en de Bont, *Tussen beesten en feesten*, 47-55, aldaar 51.
59 Voûte e.a., 'De DSK in de Studentenmaatschappij' (n. 50) 90-91.
60 Jaarverslag MvD 1941, *TvD* 69 (1942) 495-500, aldaar 495-496.
61 Verslag 91ste Algemene Vergadering MvD d.d. 30 november en 1 december 1945, *TvD* 71 (1946) 872-880, aldaar 876-877.
62 J.M. de Jong e.a., *100 Jaar diergeneeskunde in Friesland, 1886-1986* (Meppel, 1986) 39.
63 A. van Heusden, 'Mededeling van het Algemeen Bestuur', *TvD* 69 (1942) 31.
64 R. van Santen, 'Mededeling van het Algemeen Bestuur', *TvD* 69 (1942) 487.
65 Temming, 'De faculteit tijdens de bezetting' (n. 49) 121 en 173.
66 *Ibidem*, 173; Verslag 91ste Algemene Vergadering MvD (n. 60) 877-878.
67 Oldenkamp e.a., *Tussen boer en burger* (n. 42) 233-236; Temming, 'De faculteit tijdens de bezetting' (n. 49) 121-123; Koolmees, 'De diergeneeskunde tijdens WO II' (n. 52) 391.
68 Temming, 'De faculteit tijdens de bezetting' (n. 49) 126-127; Vellenga, 'De uitdaging van crisis en bezetting' (n. 51) 39; Van Walsum, *Ook al voelt men zich gewond* (n. 51) 105-106.
69 Temming, 'De faculteit tijdens de bezetting' (n. 49) 126-127.
70 *Ibidem*, 135-136.
71 Vellenga, 'De uitdaging van crisis en bezetting' (n. 51) 41; Van Walsum, *Ook al voelt men zich gewond* (n. 51) 122-124.
72 Temming, 'De faculteit tijdens de bezetting' (n. 49) 138-140.
73 Van Dorssen en Van der Flier, 'De DSK' (n. 9) 491-492; R.P. Hendrikse, 'De DSK gedurende de oorlogsjaren', *Veterinaire Studenten Almanak* 1 (1979) 35.
74 Van Walsum, *Ook al voelt men zich gewond* (n. 51) 113-114.
75 Temming, 'De faculteit tijdens de bezetting' (n. 49) 132-134.
76 *Ibidem*, 134-136; Oldenkamp e.a., *Tussen boer en burger* (n. 42) 126-129.
77 Oldenkamp e.a., *Tussen boer en burger* (n. 42) 224-233.
78 J.H. ten Thije, 'Maatschappij voor Diergeneeskunde, Bureau voor Plaatsvervanging', *TvD* 71 (1946) 615-616, aldaar 615.
79 Oldenkamp e.a., *Tussen boer en burger* (n. 42) 133-135 en 249; Temming, 'De faculteit tijdens de bezetting' (n. 49) 138.
80 Zie onder andere Temming, 'De faculteit tijdens de bezetting' (n. 49) 155-174.
81 *Ibidem*, 169.
82 'Maatschappij voor Diergeneeskunde', *TvD* 71 (1946) 532.
83 Nauta, 'Rede 3e lustrum DSK' (n. 41) 857-858.
84 *Ibidem*, 859.
85 Van Dorssen en Van der Flier, 'De DSK' (n. 9) 497.
86 Nauta, 'Rede 3e lustrum DSK' (n. 41) 858.
87 Temming, 'De faculteit tijdens de bezetting' (n. 49) 169-171.
88 J.W. Zantinga, 'Diergeneeskundige Studentenkring tevens Diergeneeskundige Faculteit 1953-1954', *Veterinaire Studenten Almanak* 1 (1979) 38-39, aldaar 39.
89 C.C. van de Watering, 'Van de DSK, Rede uitgesproken door de Praeses van de DSK op de Herdenkingsvergadering t.g.v. het 4de Lustrum van de DSK', *TvD* 78 (1953) 99-102, aldaar 102.
90 Oldenkamp e.a., *Tussen boer en burger* (n. 42) 199.
91 J.A.J.M. Peters, 'De DSK na de oorlogsjaren', *Veterinaire Studenten Almanak* 1 (1979) 36-37.
92 Offringa, '1945-1971: De veterinaire wereld' (n. 17) 191-193. Zie ook Oldenkamp e.a., *Tussen boer en burger* (n. 42) 259-296.
93 Oldenkamp e.a., *Tussen boer en burger* (n. 42) 181-184.
94 Van Dorssen en Van der Flier, 'De DSK' (n. 9) 497; S.T. Hofstra, 'Een beschouwing over het inschakelen van hulpkrachten in de diergeneeskunde', *TvD* 71 (1946) 523-529; idem *TvD* 71 (1946) 733-737.
95 C. Tenhaeff, 'De Hulpkrachten bij de uitoefening van de diergeneeskundige praktijk', *TvD* 71 (1946) 323-328 en 674-675.
96 Ten Thije, 'Bureau voor Plaatsvervanging' (n. 78) 615-616.
97 W.J. Nijhof, 'Ingezonden mededeling', *TvD* 71 (1946) 613-614.
98 'Mededelingen van het Secretariaat', *TvD* 72 (1947) 184.
99 J. Kranenburg en E. Rutgers, 'De dierenarts in de grote huisdierenpraktijk', *TvD* Eerste herdenkingsnummer (1962) 18-24, aldaar 23-24.
100 Van Dorssen en Van der Flier, 'De DSK' (n. 9) 497.
101 Verslag 93ste Algemene Vergadering MvD d.d. 14-15 november 1948, *TvD* 72 (1948) 62-75, aldaar 72; Zantinga, 'DSK 1953-1954' (n. 88) 39.
102 C. Romijn, 'Openingsrede Veterinaire Week', *TvD* 76 (1951) 505-509, aldaar 507-508.
103 Van Dorssen en Van der Flier, 'De DSK' (n. 9) 495 en 597.
104 Peters, 'DSK na de oorlogsjaren' (n. 91) 37.
105 Oldenkamp e.a., *Tussen boer en burger* (n. 42) 197.
106 *Ibidem*, 183; J.W. Zantinga,'DSK in de vijftiger jaren', in: Hoenderken en De Bont, *Tussen beesten en feesten*, 57-61, aldaar 61.
107 Offringa, '1945-1971: De veterinaire wereld' (n. 17) 200.
108 Kranenburg en Rutgers 'De dierenarts in de grote huisdierenpraktijk' (n. 99) 24.
109 P.D. Willems, 'Het veterinaire leven in de beginjaren '60', *Veterinaire Studenten Almanak* 1 (1979) 40-41, aldaar 41.
110 Oldenkamp e.a., *Tussen boer en burger* (n. 42) 243.
111 'Algemene richtlijnen inzake vestigingsregeling', *TvD* 79 (1954) 229-230.
112 Kranenburg en Rutgers 'De dierenarts in de grote huisdierenpraktijk' (n. 99) 24.
113 *Ibidem*, 23.
114 G. Wagenaar, 'Waarheen?', *TvD* 93 (1968) 415-421, aldaar 415.
115 De Jong e.a., *100 Jaar diergeneeskunde in Friesland* (n. 62) 57.
116 G. Gelling, 'Contact Student – Praktijk', *TvD* 105 (1980) 515.
117 Van Dorssen en Van der Flier, 'De DSK' (n. 9) 497.
118 *Ibidem*, 498.
119 Offringa, '1945-1971: De veterinaire wereld' (n. 17) 201.
120 Van de Watering, 'Rede 4de lustrum DSK' (n. 89) 101.
121 Notulen Ledenvergadering DSK d.d. 26 oktober 1953.
122 D. Hendrikse, 'Rede, uitgesproken door de Voorzitter van de MvD, D. Hendrikse, bij de opening van de 99ste Algemene Vergadering op Zaterdag 24 October 1953', *TvD* 78 (1953) 1028-1034, aldaar 1029.
123 Notulen Ledenvergadering DSK 26 februari 1954.
124 Van Dorssen en Van der Flier, 'De DSK' (n. 9) 498.
125 H.A. Kroes, 'Het eeuwfeest van het diergeneeskundig vereenigingsleven. 20 december 1842-20 december 1942', *TvD* 70 (1943-1945) 37-40.
126 B.L. Leopold, 'Het Diergeneeskundig Museum', in: Offringa, *Van Gildestein naar Uithof* deel II, 507-509, aldaar 507.
127 Van Dorssen en Van der Flier, 'De DSK' (n. 9) 498-499; D. Hendrikse, 'Openingsrede 99ste Algemene Vergadering MvD' (n. 122) 1031-1032; Notulen Ledenvergadering DSK d.d. 30 maart 1953.
128 'Opening van de diergeneeskundige afdeling van het Universiteitsmuseum', *TvD* 79 (1954) 47-53.
129 P.A. Koolmees, '50 jaar onderweg. Terugblik en vooruitblik op het Museum Diergeneeskunde', *Argos* 32 (2005) 60-66. Zie ook de website van Stichting Vrienden van het Museum Diergeneeskunde genaamd de Numan Stichting: www.numanstichting.nl.
130 Offringa, '1945-1971: De veterinaire wereld' (n. 17) 201-204.
131 'De toekomst van het diergeneeskundige beroep. Symposium gehouden tijdens de 111e Algemene Vergadering van de KNMvD op 24 oktober 1964', *TvD* 89 (1964) 1794-1811.
132 'Diergeneeskundige toekomstmogelijkheden buiten de praktijk. Forum gehouden ter gelegenheid van het 7e lustrum van de D.S.K., 25 oktober 1967', *TvD* 93 (1968) 242-260.
133 *Rapport herprogrammering diergeneeskunde* (Utrecht 1976) 2. Zie ook A.H.H.M. Mathijsen, 'De Faculteit der Diergeneeskunde', in: Von der Dunk e.a., *Tussen ivoren toren en grootbedrijf*, 467-479, aldaar 474; C. Offringa, 'De faculteit in de jaren 1945-1971', in: Offringa, *Van Gildestein naar Uithof* deel II, 215-266, aldaar 237-239.
134 Van Dorssen en Van der Flier, 'De DSK' (n. 9) 491-493.
135 Jamin, *Kennis als opdracht* (n. 11) 194-196. Zie ook K. Snijders, 'De studentenbeweging', in: Von der Dunk e.a., *Tussen ivoren toren en grootbedrijf*, 149-210.
136 Van Dorssen en Van der Flier, 'De DSK' (n. 9) 496-497; Offringa, 'De faculteit in de jaren 1945-1971' (n. 133) 258-260; K.H.J. Lambeek, 'De DSK en de woelige tijden rond 1968', *Veterinaire Studenten Almanak* 1 (1979) 42-45, aldaar 42-44.
137 Notulen Ledenvergadering DSK d.d. 18 oktober 1968.
138 Offringa, 'De faculteit 1945-1971' (n. 133) 259-260; Notulen Ledenvergadering DSK d.d. 9 oktober 1969 en 21 oktober 1969.
139 Van Dorssen en Van der Flier, 'De DSK' (n. 9) 499-503.
140 *Ibidem*, 498.
141 Verslag Hoofdbestuursvergadering d.d. 9 april 1970, *TvD* 95 (1970) 807.
142 Van Dorssen en Van der Flier, 'De DSK' (n. 9) 498.
143 Wet van 9 december 1970, Stb. 601.
144 Offringa, 'De faculteit 1945-1971' (n. 133) 261-262.
145 Van Dorssen en Van der Flier, 'De DSK' (n. 9) 497.
146 *Ibidem*, 498.
147 *Rapport herprogrammering diergeneeskunde* (n. 133) 2.
148 Verslag Hoofdbestuursvergadering d.d. 14 mei 1969, *TvD* 94 (1969) 864.
149 Verslag Hoofdbestuursvergadering d.d. 30 juli 1969, *TvD* 94 (1969) 1192.
150 Notulen Ledenvergadering DSK d.d. 12 maart 1969.
151 Verslag Hoofdbestuursvergadering d.d. 3 december 1969, *TvD* 95 (1970) 268.
152 'Interview met H.A. van Riessen, voorzitter van de Kon. Ned. Maatschappij voor Diergeneeskunde (3)', *TvD* 97 (1972) 1099-1104, aldaar 1103.

JAN VOSJAN[a]

De eerste toepassing van de genetica in de Texelse schapenfokkerij[b]

Sinds het verschijnen van Charles Darwin's *On the origin of species by means of natural selection* in 1859 hebben we een beeld gekregen omtrent het ontstaan van de vele verschillende levensvormen die op aarde voorkomen.[1] Fokkers en kwekers hadden al eeuwen lang voordat Darwin zijn visie wereldkundig maakte, door teeltkeus de eenmaal gedomesticeerde dieren en planten tot diverse nuttige rassen omgevormd.

Abstract

The First Application of Genetics in Sheep Breeding on Texel

To improve wool production in the Netherlands, Professor A. Numan (1780-1852) started crossing experiments with sheep. He did not follow the parental breeding method as applied by R. Bakewell in England (Dishley Grange). Numan had to discontinue his experiments because the government withdrew funding, for the studies had not provided the desired results. In this article, local disputes about crossing or not-crossing of sheep breeds on the island of Texel are discussed. In the beginning of the 20th century, shortly after the rediscovery of the Mendelian genetic laws, the sheep breeding family Dijt started applying the principles put forward by the young scientist Dr A.L. Hagedoorn. Initially, advisers of the breeding society and some scientists were sceptical about the application of these new ideas. When Dr. D.L. Bakker became the adviser to the breeding society in 1916, the desired traits of the Texel-type sheep were formulated. These aims and the parental breeding method led to the improved Texel sheep, which became a popular breed in the Netherlands and in several other countries. Hagedoorn's ideas were also not accepted initially in cattle breeding.

Niet alle dieren van een soort of ras zijn gelijk en de fokker koos via teeltkeus welke eigenschappen hij wilde bevoordelen. Zij bepaalden welke planten of dieren aan de voortplanting konden deelnemen. Zo kon een fokker binnen een soort of ras in een mensenleven het karakter van bijvoorbeeld zijn kudde naar zijn hand zetten. Overal ter wereld en ook in Nederland konden zo typische streekeigen rassen van huisdieren ontstaan door kunstmatige en natuurlijke selectie. De in Nederland van oudsher voorkomende schapenrassen werden in 1835-1836 door de Utrechtse hoogleraar Alexander Numan beschreven.[2] Door ontginningen van woeste gronden, door landaanwinning via inpolderingen, het verbeteren van de waterhuishouding en vooral door het gebruik van kunstmest, kreeg de veehouderij door de verhoogde productiviteit van de bodem veel meer mogelijkheden. Fokkers trachtten door kruisen en selecteren tot productievere typen te komen. Zij verenigden zich eind negentiende begin twintigste eeuw in verschillende fokverenigingen of stamboeken om gezamenlijk tot verbeterde landbouwhuisdieren te komen.

Afb. 1. De Pielsteert. Uit: A. Numan (n. 2) dl. I, plaat V.

In dit artikel wordt ingegaan op de locale geschiedenis van de schapenfokkerij op Texel en de pogingen die omstreeks 1900 werden gedaan tot het verbeteren van het Texelse Schaap via kruisingen en door het toepassen van de pas herontdekte wetten van Mendel. Aan de hand van verschillende bronnen worden de discussies die er toen plaatsvonden over het wel of niet kruisen en het wel of niet toepassen van de genetica, besproken. Dr. A.L. Hagedoorn, leerling van prof. Hugo de Vries, paste de genetica toe op het bedrijf van de gebr. Dijt. Daarnaast wordt de aarzeling van het schapenstamboek en zijn adviseurs om de nieuwe methoden te accepteren uiteengezet.

[a] Dr J.H. Vosjan, Waterweg 10, 1791LH Den Burg, Texel.
[b] Met dank aan Ineke Vosjan-Droogleever voor de correctie van schrijf- en stijlfouten, D. Reijne secretaris van het Texels Schapenstamboek in Noord-Holland en het provinciaal archief te Haarlem voor het mogen inzien van de Jaarverslagen van het stamboek.

Alexander Numan (1780-1852)

In zijn *Handleiding tot de inlandsche schaaps-teelt* beschreef Alexander Numan[3] de Nederlandse schapen die omstreeks de eerste helft van de negentiende eeuw in Nederland werden gehouden. Hij deelde de schapen in drie groepen:
1. Het grote langstaartige schaap
2. Het kortstaartige schaap
3. Het kleine langstaartige of Heideschaap.

De kortstaartige schapen werden aangetroffen in de kustprovincies. In deze groep onderscheidde Numan nog het kleine of Texelsche kortstaartschaap en het grote of Friesche kortstaartschaap. Van de diverse rassen werden in zijn boek mooie tekeningen afgedrukt, zoals die van de Texelse 'pielsteert' [pijlstaart] (afb.1). Het was een schaap met een kort hoofd, breed voorhoofd, plat en dikke neus, ogen ver uit elkaar staand, korte woltop, korte zwaar bewolde hals, tonachtig rond lichaam, rechte rug, hoog kruis met afhangende en flinke dijen, staart kort, zonder wol en slechts met haar bedekt. De korte kegelachtige spitse onbewolde staart gaf het dier de naam 'pielsteert'. Over de invloed van Numan op de Nederlandse schapenfokkerij schreef Herman Arnold Zwijnenberg, veearts te Enschede, een proefschrift waarop hij in 1925 te Utrecht promoveerde.[4] Slechts de zaken die betrekking hebben op kruisingen met het Texelse schaap zullen verderop in dit artikel ter sprake komen.

F.W. van Eeden (1829-1901) en Dominee J.D. Huizinga (1809-1893)

In 1867 maakte F.W. van Eeden, de vader van de bekende schrijver, psychiater en bioloog Frederik van Eeden (1865-1932), een botanische wandeling over Texel in gezelschap van de 19 jarige student Hugo de Vries en de twee zonen (Samuel P. en Dirk) van de op Texel wonende doopsgezinde dominee J.D. Huizinga (1809-1893).[5] De twee wandelaars Hugo de Vries en Samuel P. Huizinga verstrekten de op de wandeling verkregen gegevens over de op Texel groeiende planten aan de promovendus Fr. Holkema zoals uit diens proefschrift blijkt.[6] Hugo de Vries zal later één van de meest gerenommeerde Nederlandse biologen worden.[7] Dirk werd later hoogleraar medische fysiologie in Groningen en vader van de bekende historicus Johan Huizinga.[8]

Over hun tocht op de Hoge Berg (afb. 2) tussen de tuinwallen schreef van Eeden: 'De door de tuinwalletjes ingesloten weilanden leverden weinig verscheidenheid van planten op; het gras is fijn en schraal en bestaat meest uit schapenzwenkgras (Festuca ovina). Een onnatuurlijke en dus zeker nadeelige gewoonte der Tesselaars is, dat zij hunne schapen het wegloopen beletten door een voor- en een achterpoot met een touw aan elkaar te binden. Het gezigt van die arme hinkende dieren was het eenige, dat mij op Tessel mishaagde. Nu en dan staken zij hunne koppen boven de walletjes uit en staarden ons met hunne groote oogen dom-onschuldig aan. Op Tessel zijn ongeveer 40000 schapen. Wie kent niet het Tesselsche ras met zijn glanzige wol, dat men met de invoering van vreemde rassen heeft getracht te veredelen. Berust die veredeling niet op overeenkomst van woonstreek en karakter, dan acht ik haar gevaarlijk. Zo zouden sommige lieden onze natie zoo gaarne met vreemde elementen willen te gronde rigten, alleen uit theorie. Kunnen wij ons volk niet met Nederlandsche beginselen en naar Nederlandschen aard ontwikkelen, of zullen wij de les van den grooten staatsman vergeten, dat, wie een staat behouden wil, hem telkens moet terugvoeren tot zijne grondbeginselen?'[9]

Kwamen deze gedachten voort uit het Romantische idee dat alles goed was, zoals het uit de handen van de schepper kwam? Of werd hier ook enigszins gezinspeeld op het stopzetten van de kruisingsproeven van Numan door de staatsman Thorbecke? Of werd er gespeeld met het idee van Darwin dat rassen, zoals het leek vóór en dóór een bepaald milieu gevormd zijn? De regionale schaapstypen zouden het best zijn aangepast aan het gebied waar ze voorkwamen, daar zouden ze het best gedijen. Ongetwijfeld hebben de Huizinga's met van Eeden gesproken over de grote mislukking die zich had voorgedaan toen de Texelse schapenhouder D. Leijen in 1852 een Engelse ram kocht, die schurft onder zijn kudde verspreidde. Hij was er door failliet gegaan, als de dominee Huizinga hem niet gered had door de schapen op te kopen en met groot verlies weer in Londen te verkopen.[10] Mede daardoor ontstond er op Texel een zekere terughoudendheid voor het invoeren van schapen uit den vreemde.

Het kruisen

Nicholas Russell schreef een prachtige studie over de geschiedenis van het fokken van paarden, runderen en schapen.[11]

Afb. 2. Texelse schapenboerderij (Zuid Haffel) in het Hoge Berg gebied. Uit: Collectie stamboek.

Hierin ging hij in op de verschillende strategieën van fokken, theorieën over erfelijkheid, fokken in het oude Griekenland en Romeinse rijk, maar vooral over het fokken in de zeventiende en achttiende eeuw in Engeland. Hij maakte duidelijk dat, hoewel Robert Bakewell (1725-1795) van Dishley Grange in Leicestershire (afb.3) algemeen gezien wordt als de pionier van de moderne veefokkerij, er in oudere bronnen veel was te vinden over de procedures en ideeën die Bakewell toepaste. Ook zou Bakewell gebruik gemaakt hebben van rammen van andere fokkers zoals Joseph Allom van Clifton en Stone van Godely om tot zijn 'improved Leicester sheep' te komen. In een oudere publicatie uit 1954 schreef Allan Frazer hoe Bakewell te werk ging.[12] Hij gebruikte als basis voor zijn fokkerij het oude Leicesterschaap dat zeer langzaam groeide en slechts voor de wolproductie gebruikt werd. Hij kruiste dit type schaap met andere rassen, waarschijnlijk Lincolns en het kortwollige Hereford (Ryeland) schaap. Uit die kruislingen selecteerde hij snelgroeiende vette schapen. Het ideaalbeeld dat hij voor ogen had was: Een perfect symmetrisch, snel volwassen wordend, niet al te groot schaap dat ook nog eens snel vet werd. Omdat hij een heel goede waarnemer en beoordelaar was, kon hij uit al zijn kruislingen goed naar het ideaalbeeld selecteren. Verder realiseerde hij zich, zonder dat hij enige kennis van de erfelijkheidsleer had, dat je de rammen vooral moet beoordelen op hun nakomelingen en niet zozeer op hun afstamming of hun exterieur: 'By their fruits ye shall know them'.[13]

Wanneer hij via nakomelingenkeuring een echte superieure dekram had gevonden, dan verkocht hij deze niet. Hij hield de ooien en de rammen apart en regelde de dekkingen. Tijdgenoten van hem deden dat nauwelijks. Die lieten rammen en ooien willekeurig dekken in hun kudden. Verder en dat is essentieel, aarzelde hij niet om verschillende rassen te kruisen en vergaande inteelt toe te passen. Tegenstanders van hem noemden dit laatste een verderfelijke vorm van incest. Maar na zo'n twintig jaar ontwikkelde hij met zijn inteeltmethode een stabiel nieuw of verbeterd Leicester schaap. Ook richtte hij een soort fokvereniging op, de Dishley Society met een twaalftal leden, die zich aan strenge regels moesten houden wat betreft gebruik en verhuur van rammen. Rammen verkopen mochten ze niet. Hij en zijn Dishley Society werden vaak van egoïsme beschuldigd omdat ze hun rammen zo duur verhuurden. Doch door nauwkeurige observatie en experimenteren had hij iets nieuws gecreëerd dat hem tenslotte na een lange periode enige financiële voorspoed bracht. Zijn fokmethode bleek juist maar de producten waren wel erg vette onsmakelijke schapen. Hij verdedigde zich door te zeggen dat hij niet voor de tafel van deftige heren, maar voor de massa produceerde. Na zijn dood was het echter snel afgelopen met zijn type vette schapen. Smaakverandering zou daarbij ook een rol hebben kunnen spelen. Russell formuleerde Bakewells's verdienste als volgt: 'Bakewell's most significant idea was probably the enunciation of the principle of the progeny test to arrive at a judgment of parental breeding value'.[14]

Herman Arnold Zwijnenberg over Alexander Numan
In het proefschrift over de invloed van Numan op de Nederlandse schapenfokkerij van Zwijnenberg worden naast de andere Nederlandse schapenrassen en hoe hij tot zijn kruisings proeven kwam, een enkele maal het Texelse schaap genoemd. 'De schapenfokkerij heeft in het begin van de negentiende eeuw, in tegenstelling tot de paarden en rundveefokkerij, weinig regeringssteun ondervonden. Als enige regeringsbemoeiing in die tijden kan beschouwd worden ene subsidiëring van de schapenfokkerij op het eiland Texel, in dien zin, dat jaarlijks aan het bestuur van dit eiland eene som ter beschikking werd gesteld voor het aanstellen van keurmeesters en het toekennen van premiën aan eigenaren van goedgekeurde rammen. Na 1835 heeft de regering pas ten volle beseft, dat zij op dit gebied veel had goed te maken en van dit tijdstip af dateren dan ook de pogingen om de verbetering van de inlandsche schapenrassen in zich zelve of door kruising met vreemde rassen ter hand te nemen, hoofdzakelijk met het doel de qualiteit der wol op te voeren'.[15]

Numan begon dan ook stelselmatig met kruisingen om de wolproductie te verbeteren. Southdowns werden gekruist met het Veluwe schaap, het Kempensche en Drentsche schaap en Leicester-rammen met Texelsche, Friesche, Veluwsche, Kempensche en Drentsche schapen. Hij leefde nog met de gedachte dat het bloed een overwegende rol speelde bij de erfelijkheid. Numan paste geen verwantschapsparing toe (zoals Bakewell had gedaan) om de gewenste eigenschappen te fixeren. Zwijnenberg stelde: 'Numan heeft de mooglijkheid trachten te benaderen, om door systematische opvolgende kruisingen de qualiteits-verbetering der wol als erfelijke eigenschap te fixeeren, doch is hierin niet geslaagd. Een strengere selectie der F2, F3 enz. dieren, gepaard gaande met een oordeelkundige verwantschapsparing, had wellicht nader tot het doel gevoerd.

Afb. 3. Robert Bakewell van Dishley Grange. Uit: E. Moncrieff e.a., Farm animals portraits in Britain, 1780-1900 (Suffolk 1996) 14.

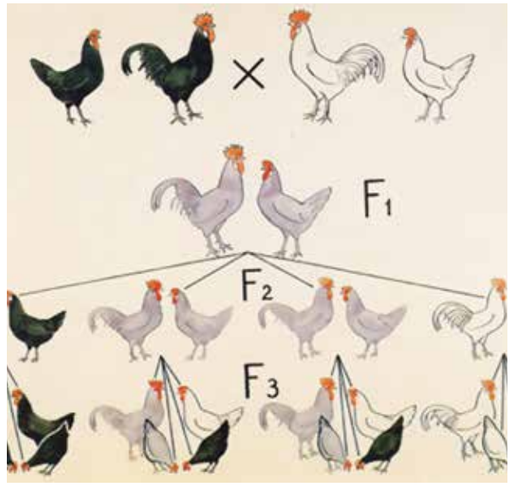

Afb 4. Voorbeeld van de wetten van Mendel aan de hand van kruisingen met kippen. Uit: Collectie van het Universiteitsmuseum De Agnietenkapel, Amsterdam.

Naast de aanvankelijke gunstige invloed op de qualiteit der wol, heeft een tweede factor, nl. de neiging tot meerdere vleesch- en vetvorming, gepaard gaande met vroegrijpheid, zich in den loop der kruisingen terdege doen gelden, tenslotte in die mate, dat het fokresultaat zich geheel verplaatst heeft in de laatst aangegeven richting. In dit opzicht hebben zijne proeven, ook voor de toekomst een blijvend resultaat afgeworpen'.[16] In 1842 werden door de bezuinigingspolitiek van Thorbecke de experimenten helaas vroegtijdig gestaakt.

D.C. Loman over het kruisen

Omstreeks 1862 schreef de Texelse burgemeester Loman, in een stuk over de toestand van de landbouw en veeteelt het volgende omtrent schapen kruisingen: 'In de laatste jaren heeft men zich veel met het kruisen met Engelsche Leicester en Zuiderduin rammen bezig gehouden. Omtrent het al of niet voordelige zijn de gevoelens nog min of meer verdeeld. De voordeelen zijn: Dat de gekruiste schapen eerder vet worden, dat de wol fijner is, en de vruchtbaarheid grooter wordt; ook worden de lammeren doorgaans met 50 cents of 1 gulden per stuk hooger betaald. De bezwaren zijn: De hooge kosten van een Engelschen springram welke f 100 à f 150 bedragen tegen f 20 à f 25, die men voor een goeden Texelschen ram besteedt. Voorts moeilijker verlossing, door de grofheid der lammeren. Ook is men van gedachte, dat eene doorgaande kruising niet raadzaam is, aangezien de schapen daarbij in grootte achteruit gaan, zodat algemeen de lammeren van de eerste kruising worden voorgetrokken. Bovendien geven niet alle veehouders de voorkeur aan gekruiste boven zuivere Texelaars, althans niet in Zuid-Holland, zoodat te Leiden de lammerenprijzen wel eens gelijk zijn. Nog voeren sommigen aan, dat de wol door het kruisen wel fijner wordt, maar de vachten daarentegen minder zwaar worden, terwijl de grootere fijnheid nog niet betaald wordt. Echter neemt het kruisen langszamerhand toe'.[17]

Dertig jaren later schreef Loman over de toestand van de landbouw '…dat het zuivere Texelsche schapenras sterk, gehard en groot is. Vrij algemeen is het gekruist geworden met Engelsche, meestal Leicester-rammen. Het is daardoor vruchtbaarder, meer geschikt voor vetwording en fijner van wol, maar tevens minder gehard en iets kleiner geworden. De laatste tijd begint men zich toe te leggen om het Texelsche ras zuiver te houden, aangezien uit kruising met het Lincolnshire ras een voor de Engelsche markt zeer gewild schaap schijnt voort te komen'.[18] Loman vermeldt ook nog dat '…op Texel voor de keuze van fokdieren uiterst veel zorg wordt besteed. Het feit wordt algemeen erkend, dat de eigenschappen der mannelijke dieren zeer spoedig op het volgende geslacht worden overgebragt, en spoedig erfelijk kunnen worden'.[19] Verondersteld werd dat alleen de eigenschappen van mannelijke dieren erfelijk konden worden. Konden verworven eigenschappen inderdaad erfelijk worden en speelden de eigenschappen van de vrouwelijke dieren geen rol? Mendel had hier in 1865 al over gepubliceerd, doch dat kreeg geen grote bekendheid. Pas omstreeks 1900 werden de zgn. Mendelse wetten (afb. 4) herontdekt door een drietal onderzoekers, de Duitser C. Correns, de Oostenrijker E. Tschermak en de Nederlandse hoogleraar Hugo de Vries, die als 19 jarige student biologie op Texel met van Eeden planten had gezocht. Zijn inzichten en die van zijn leerling Hagedoorn zouden nog een grote rol gaan spelen in de veefokkerij.

Hugo de Vries (1848-1935)

De plantkundige Hugo de Vries was een groot bewonderaar van Darwin. Om de ideeën van Darwin wat betreft variatie, selectie en erfelijkheid proefondervindelijk te bewijzen, besteedde hij een groot deel van zijn leven aan het kweken van planten en het doen van kruisingsproeven. Waar kwam die erfelijke variabiliteit vandaan of wat zou de oorzaak van de variabiliteit kunnen zijn? Hoe vond selectie van deze variaties of van bepaalde eigenschappen plaats en hoe ging de overerving van die eigenschappen in zijn werk? De Vries was het niet helemaal eens met Darwins pangenesis-hypothese, waarbij de gemmulae,[20] vrij door het lichaam konden zwerven en van daar zouden samenkomen in de voortplantingscellen. De Vries zelf stelde dat de erfelijke eigenschappen gebonden waren aan deeltjes in de kernen van de cellen. Die deeltjes noemde hij 'pangenen'. Pas veel later werd duidelijk dat de erfelijke eigenschappen (genen) zich op de chromosomen bevinden. De studie die zich daarmee bezighoudt de erfelijkheidsleer, werd in 1905 door professor William Bateson (Cambridge) genetica genoemd. De pangenen van de Vries zouden spontaan een verandering of mutatie kunnen ondergaan, waardoor nieuwe erfelijke eigenschappen ontstaan. Dit leverde de basis voor de variatie die de evolutietheorie nodig had. Over Hugo de Vries als schakel tussen Darwin en Mendel heeft Zevenhuizen een uitgebreid artikel geschreven.[21]

Afb. 5a. Dr A.L. Hagedoorn in Australië. Uit: Sutton (n.27) 77.

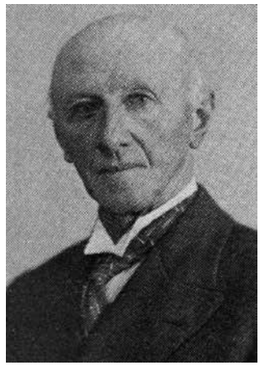

Afb. 5b. C. Nobel, landbouwconsulent en directeur van de Rijkslandbouwschool te Schagen Uit: K van der Wiel en J. Zijlstra, Paradijs der Runderen. Geschiedenis van de rundveeverbetering in Noord-Holland (Wormerveer 2001) 148.

Afb. 5c. J.S. Dijt (1864-1942). Uit: M.D. Dijt en J.S.M. Dijt, Texelse Geslachten (Haarlem 1970) dl. II, 190.

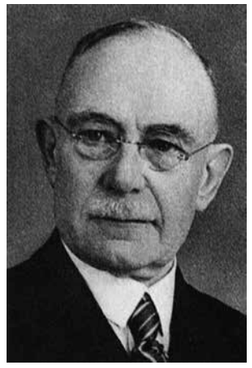

Afb. 5d. Dr D.L. Bakker rijksveeteelt consulent. Uit: K van der Wiel en J. Zijlstra, Paradijs der Runderen. Geschiedenis van de rundveeverbetering in Noord-Holland (Wormerveer 2001) 130.

Als een van de herontdekkers van de Mendelse wetten zette De Vries zich in om theoretische kennis naar de praktijk over te brengen. Daartoe publiceerde hij veel artikelen in het *Maandblad van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw* en *Het Nederlandsch Tuinbouwblad.* Verder bezocht hij allerlei kwekers en zaadhandelaren o.a. de firma van Henry de Vilmorin bij Parijs. Dat was een van de oudste (uit 1780) en grootste (400 werknemers) kwekerijen die zaden produceerde voor voedings- en siergewassen. Door systematische en langdurige selectie hadden ze vele gewassen o.a. graansoorten en suikerbieten verbeterd.[22] Een van de leerlingen van de Vries, Dr Arend Lourens Hagedoorn kreeg later een functie bij de Vilmorin en de zoon van een Texelse schapenboer, de latere Dr Marius Dirk Dijt, die in Wageningen studeerde, doorliep er in 1912 een stageperiode.

Arend Lourens Hagedoorn (1880-1953)

Hagedoorn was in 1905 in Amsterdam gaan studeren aan de gemeentelijke universiteit. Hij kreeg echter in 1907 een conflict met de Vries en vertrok in 1908 naar Amerika waar zijn moeder woonde. Hij studeerde in Berkeley (California) en promoveerde daar bij de befaamde fysioloog Jacques Loeb. Ondanks het conflict bleef hij niet rancuneus tegenover De Vries. Terug in Europa kreeg hij eerst een baan bij de Vilmorin in Parijs en bemoeide hij zich met de schapenfokkerij van de familie Dijt op Texel. Hij schreef bekende boeken over het kweken van planten en het fokken van dieren. Hij was vele jaren secretaris van de Nederlandse Genetische Vereniging. In 1910 werd te Brno (Brünn) een standbeeld van Mendel onthuld waarbij de Vilmorin het woord voerde. Er waren naast Hagedoorn ook enkele Nederlandse hoogleraren aanwezig. Hugo de Vries bevond zich niet onder de aanwezigen.[23] Na 1900 kwam de genetica in Nederland tot ontwikkeling en de toepassing van de erfelijkheidsleer werd vooral door Hagedoorn bevorderd. Hij was getrouwd met de arts Dr A.C. Vorstheuvel la Brand en samen publiceerden ze over de erfelijkheidsleer en bezochten ze vele kwekers en fokkers in de Verenigde Staten, Frankrijk, Nederlands-Indië, Canada, Duitsland en Rodesië. Op 69 jarige leeftijd maakte hij zelfs nog een rondreis door Australië en Nieuw-Zeeland en gaf daar vele voordrachten.[24]

In het begin van zijn carrière bezocht Hagedoorn de schapenhouderij van de familie Dijt op Texel. Via de Hollandsche Maatschappij van Landbouw, waarvan op Texel de heer Dijt secretaris was, werd een verzoek gericht aan De Vries om behulpzaam te zijn bij de fokkerij van de schapen. De pas gepromoveerde Hagedoorn zette zich daarvoor in en rapporteerde erover in augustus 1911.[25] Dit verslag riep een hele serie reacties op. In het artikel vermeldde hij dat hij voor de derde maal naar Texel geweest was om de resultaten van enige voorlopige proefnemingen met schapen te observeren. Dit waren proefnemingen die de gebr. Dijt in overleg met hem waren begonnen. De aanleiding hiervoor was dat het eiland vroeger een eigen vooral eenvormig ras had, verschillend van het Noord-Hollandse schaap. Er waren op verschillende tijden fokrammen geïmporteerd, vooral van het Engelse ras. Met name van 1846 tot 1880 werden Engelse rassen, langwollig en hoornloos, geïmporteerd, waarvan de Leicester, de Lincoln en de Wensleydale de meeste invloed hebben gehad. Hierdoor was een toestand ontstaan die er voor zorgde dat er geen sprake meer was van een eenvormig Texelsch schapenras.

Op het bedrijf van de gebr. Dijt deden ze voorlopig onderzoek naar de oorzaken van de ongewenste veelvormigheid van de lammeren en naar middelen die konden worden aangewend om deze zoveel mogelijk te beperken. ‘Het zou natuurlijk geen zin hebben en het zou dwaas zijn wanneer ik, die immers van schapen niet het minste verstand heb, op Texel de fokkers zou gaan vertellen, wat voor eigenschappen ze moesten bijeenbrengen in hun schapen. In de eerste plaats kan iedereen het gerust aan de fokker overlaten, om uit te maken hoe hij zijn dieren wil hebben, zelfs al heeft hij er nog geen een die geheel aan zijn eisen beantwoordt. Maar waar, zoals hier het merendeel der dieren al is, zoals de fokkers ze willen hebben, daar zo een dergelijke aanmatiging al heel weinig reden hebben, gesteld dan dat de fokkers er van gediend zouden zijn. Het enige, waarmee den theoreticus den practicus kan helpen is, waar het er om gaat om uit temaken of het mogelijk is het ras voor een of andere eigenschap eenvormig (zuiver) te maken, en dan, hoe dat resultaat het eenvoudigst is te bereiken’.[26] Hagedoorn legde de Mendelse wetten uit en vertelde hoe het mogelijk was dieren zuiver (homozygoot) te fokken voor verschillende factoren (erfelijke eigenschappen), maar dat er nog een niet te onderschatten bezwaar tegen de methode bestond. Dat was dat de schapenfokkers nog steeds bang waren voor inteelt. Het sprak vanzelf dat de lammeren die uit proefkruisingen geboren werden en niet voldeden, opgeruimd moesten worden en dat ook alleen verder moest worden gefokt met, op nakomelingen onderzochte, raszuiver bevonden ouderdieren. Hagedoorn en Dijt streefden naar uniformiteit in de nakomelingschap, daarop werd vooral de ram geselecteerd. Selecteren op uniformiteit in de nakomelingen en terugkruisen om de gewenste eigenschappen te stabiliseren, daar ging het om. Bij inteelt komen zowel goede als slechte erfelijke eigenschappen tot expressie. Die erfelijke eigenschappen ontstaan niet door inteelt, men maakt ze er alleen maar zichtbaar door.

Hagedoorn (afb. 5a) adviseerde, zoals hij veel later in 1949 aan Dr. Sutton in Australië vertelde,[27] in de eerste plaats te stoppen met import van vreemde rammen en te streven naar een eigen type schaap uit de reeds aanwezige schapen. Daartoe liet hij zes rammen, die het meest het ideale type benaderden, uitkiezen en deze kregen per ram 25 uitgezochte ooien ter dekking. De ooien en de geboren lammeren werden aan hun oren gelabeld, zodat later precies bekend was wie de vader en de moeder waren van een bepaald lam. De lammeren werden na 18 maanden gekeurd en de ram die de meest uniforme goede lammeren leverde werd verkozen boven de ram die misschien wel één uitmuntend lam opleverde doch verder geen uniform nageslacht liet zien. Met de uitgekozen rammen werd door inteelt (dekken van eigen dochters) verder geteeld. Bakewell, Colling en Bates gebruikten de inteelt methode al eerder zoals Darwin in 1868 vermeldde.[28] Hagedoorn vertelde verder dat hij er na zes generaties al in slaagde een stabiel type te realiseren. Dit snelle resultaat was waarschijnlijk te danken aan het feit dat op het toch wel geïsoleerde eiland Texel al een grote verwantschap onder de schapen bestond en niet al te veel met kruisingen gewerkt was. De goede rammen en de gebruikte fokmethode vonden hun weg op Texel en bij de Vereniging tot Verbetering van de Schapenfokkerij, zodat langzamerhand een grote raszuiverheid ontstond die het Verbeterde Texelsche Schaap opleverde. Deze vond zijn weg in Nederland en ook in het buitenland.

In november 1911 reageerde de adviseur van de Vereniging tot Verbetering van de schapenfokkerij in Noord-Holland, C. Nobel (afb. 5b) met een serie vragen op het artikel van Hagedoorn.[29] Na de beantwoording daarvan door Hagedoorn[30] reageerde Nobel op diens beurt weer. ‘Wat hij [Hagedoorn] ons evenwel tot nog toe heeft medegedeeld, geeft mij weinig hoop, en ik geloof daarom, dat onze veefokkers verstandig zullen doen, zich voorlopig nog maar te houden aan de regelen, die tot nog toe bij de fokkerij in toepassing zijn gebracht, en waarvan de onjuistheid door de mededelingen van de heer Hagedoorn geenszins is gebleken’.[31] Ook in *De Veldbode* liet Hagedoorn van zich horen,[32] hetgeen weer tot reacties leidde van de districtsveearts A. van Leeuwen en de Texelse schapenfokker J.S. Dijt.[33]

Jacob Sijbrand Dijt (1864-1942)

Jacob Sijbrand Dijt (afb. 5c) was door zijn vader Hendrik naar de Rijkslandbouwschool te Wageningen gestuurd en zijn broer Cornelis vertrok naar Engeland om kennis te maken met de daar gebruikelijke methoden bij de schapenhouderij. De zoon van Jacob Sijbrand, de in 1893 geboren Marius Dirk Dijt studeerde aan de Landbouwhogeschool te Wageningen en deed in 1912 een stage bij de Vilmorin waar toen Hagedoorn een functie had. In de familie Dijt was men op de hoogte van de nieuwe kennis omtrent de genetica. J.S. Dijt was op Texel een vooraanstaand man, wethouder, loco-burgemeester, en van 1904-1934 dijkgraaf van de dertig gemeenschappelijke polders.

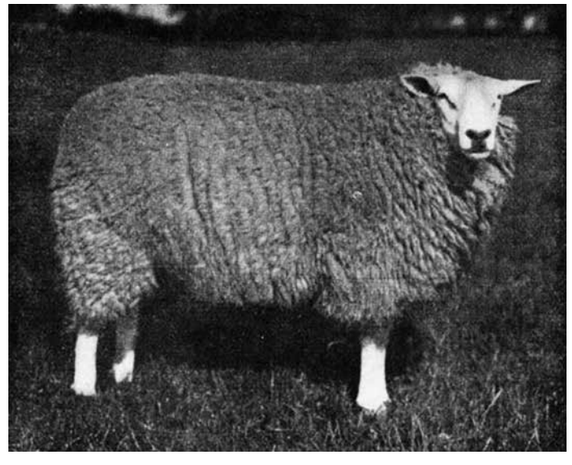

Afb. 6. Het verbeterde Texelse schaap omstreeks 1930. Eenjarige ram F 978. Uit: R.G. Anema, Veeteelt dl. 1 (Zwolle, 1950) 217.

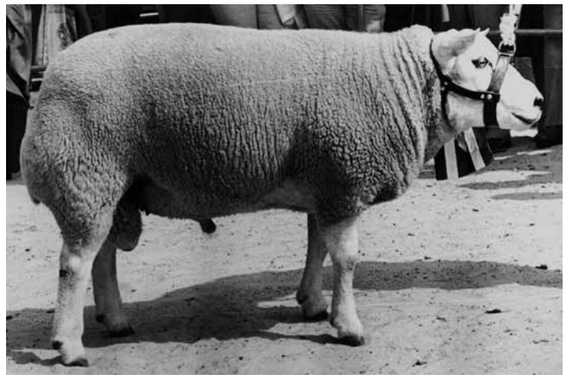

Afb. 7. Texels Schaap, kampioen Purmerend 1982. Ram 4030-0036 eigenaar C. Kikkert. Uit privécollectie C. Kikkert, foto: C. Vis.

Samen met de plaatselijke voorzitter van de Hollandsche Maatschapppij van Landbouw (HMvL) C. Keijser Pzn, nam hij het initiatief op het eiland een tweejarige landbouw wintercursus te starten. Dit was in overeenstemming met het streven van de HMvL om kennisoverdracht naar de agrariërs te bevorderen. Als secretaris van de plaatselijke HMvL schreef hij in 1902, toen op een vergadering besloten werd geen schapen van het oude Texelse ras naar de nationale tentoonstelling te sturen: 'Aldus werd dit zieltogende ras den nekslag toegebracht. Het oude beroemde Texelse kortstaartschaap was hiermee wellicht voor immer veroordeeld tot uitsterven'.[34]

Opvallend was dat in het begin niemand van de familie Dijt bij de Vereniging tot Verbetering van de Schapenfokkerij in Noord-Holland was aangesloten. Tien jaar na de oprichting van deze vereniging in 1909 werd J.S. Dijt lid. In 1923 werd zijn zoon H.C. Dijt lid en in 1924 waren zowel zijn zoon H.C. als zijn broer Cornelis lid. Kennelijk hadden ze in het begin geen vertrouwen in deze Vereniging. Dat blijkt ook uit de reactie die J.C. Dijt gaf op al de kritiek die Hagedoorn kreeg. 'Dr. Hagedoorn, de Nederlandsche fokkers willende helpen, hen opwekkende tot het nemen van proeven, die noodzakelijk zijn, heeft met dit aanbieden van zijn hand reeds de waardering van alle fokkers verdiend. Wat hem tot heden is te beurt gevallen, heb ik gelezen in "De Veldbode" en in "het Ned. Landb. Weekblad", waarin zijn streven, en zelfs de gehele theorie, gegrondvest op de wet van Mendel, resp. door de heren A. van Leeuwen, districtsveearts en C. Nobel, rijkslandbouwleraar, worden aangevallen. Het is tijd, dat de regering een of meer personen belast met de leiding van de fokkerij in ons land, en natuurlijk is het ook meer dan tijd, dat menschen als Van Leeuwen en Nobel, hun mond houden, als er dingen aan de orde zijn, waar ze blijkbaar nooit van gehoord hebben.[35]

Toch moest men zich realiseren dat de adviseur wel in een enigszins benarde positie zat want in het begin van het bestaan van de Vereniging tot Verbetering van de Schapenfokkerij in Noord-Holland hadden de leden en het bestuur nog helemaal geen fokdoelen voor ogen. Ze hadden wat dat betrof verschillende belangen. Je had weiders, vetweiders, schapenhouders en fokkers onder de leden en ieder had zo zijn voorkeur voor een bepaald ras of kruising. Bij de vereniging waren in de beginjaren 32 fokkerijen aangesloten en er waren vijftien foksystemen. Zelfs in het bestuur had men verschillende ideeën en belangen, de één propageerde Wensleydale schapen, de ander de Lincoln en weer anderen het inlandsch type schaap. Allerlei kruisingen waren toegestaan. Van de vijftien foksystemen (zuiver en kruisingen) was geen boekhouding bij te houden. Na twee jaar, in 1911 beperkte men het aantal systemen dan ook tot zeven.

Ook de Utrechtse hoogleraar H.M. Kroon was aanvankelijk nog niet overtuigd van het nut van de genetica. In 1913 stelde hij: 'Met medewerking van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw is nu onder leiding van dr Hagedoorn door de heeren gebr. Dijt op hun grote schapenfokkerij te Den Burg beproefd, of door maatregelen, gebaseerd op de Mendelsche wetten, de gewenschte eigenschappen van goed overervende dieren verkregen kunnen worden. Of met deze nieuwe methode, welke men op Texel in practijk brengt enig resultaat zal worden verkregen, moet de tijd leeren. Het past niet daarover nu reeds een oordeel uit te spreken'.[36]

Later ging het beter met de fokkerij vooral toen in 1916 Dr. D.L. Bakker (afb. 6d) de rijksveeteeltconsulent tot adviserend lid van de vereniging werd benoemd. Zo werd er een eind gemaakt aan het scharrelen met allerlei kruisingen, werd in 1917 een duidelijke omschrijving gegeven van het Type Texelsch Schaap en in 1926 werd de vereniging omgedoopt in 'Het Texelsch Schapenstamboek in Noord-Holland'.[37] In 1919 heeft het stamboek een rammenfokstation trachten te runnen doch dat werd wegens gebrek aan belangstelling in 1926 weer opgeheven. Was die oprichting een prikkel voor J.S. Dijt om in 1919 lid van het stamboek te worden? Uiteindelijk ontstond door de inspanningen van de schapenfokkers het verbeterde Texelse schaap (afb. 6), dat zich over Nederland en de wereld verspreidde naast de vele andere schapenrassen. Het stond en staat bekend als vleesschaap waarvan het vlees niet vet en prima van smaak is. De fokkers verkochten ook vaak rammen die gebruikt werden om bij andere rassen slachtlammeren te produceren. In 1934, toen het schapenstamboek 25 jaar bestond, hield de voorzitter een rede waarin hij vermeldde dat het niet onbekend mocht blijven dat de fam. Dijt veel had gedaan voor de verbetering van het Texelse schaap. Wat zij gedaan hadden, daar ging hij niet op in. Ook Hagedoorn werd niet genoemd.[38]

De verdere ontwikkeling

Hagedoorns boodschap aan veefokkers, om tot uniformiteit van bepaalde eigenschappen in een ras te komen was:
1. het testen van nakomelingen op de uniformiteit van die eigenschap
2. het stabiliseren ervan door inteelt
3. het gericht selecteren hierop.

Hij speelde na zijn beginperiode bij de schapen, later, als secretaris van de Nederlandse Genetische Vereniging, ook een grote rol bij de fokkerij van andere dieren. In de Zoötechnische Vereniging pleitte hij met anderen voor de verplichting van algemene melkcontrole bij koeien om daarmee de fokwaarde van stieren vast te stellen. Hierdoor kon ook in de rundveefokkerij tot vorming van een kern van hoogwaardige fokdieren worden gekomen. Theunissen schetst hoe Hagedoorn in conflict kwam met de stierenfokker Groneman. In *De Nieuwe Veldbode* van 16 mei 1941 beschuldigde hij, de rundveefokker Florentius Groneman van het feit, dat hij zich verrijkte door aan de hardwerkende melkveehouder voor veel geld stieren te verkopen, die er wel wonderschoon uitzagen, maar niets bijdroegen aan het productievermogen van zijn melkvee.[39] Omstreeks 1900 stond de familie Groneman uit Wieringerwaard al bekend als fokkers van niet alleen rundvee maar ook als fokkers van Lincoln schapen.

De schapenboer Dijt was het omstreeks 1910 eens met Hagedoorn, de voorlichters niet. In de jaren veertig van de vorige eeuw was de stierenfokker Groneman het oneens met Hagedoorn. Tegenwoordig kan de fokkerij het niet zonder de wetenschap. De kennis betreffende het genetisch materiaal is enorm toegenomen. Allerlei technieken zoals DNA analyses, het vaststellen van indexen etc., staan de fokkers ter beschikking. Ook zonder keuring op nakomelingen is er op grond van het DNA al veel te voorspellen. Voorbeelden van dergelijk genetisch onderzoek zijn het onomstotelijk vaststellen van de afstamming (niet onbelangrijk bij fokkerijonderzoek), het onderzoek naar dragers van recessieve erfelijke afwijkingen (met name microphthalmie) en de (on)gevoeligheid voor scrapie, sinds een aantal jaren een niet onbelangrijk aspect van de fokkerij, van belang in verband met BSE. Het feit dat veel eigenschappen door meerdere genen worden gecontroleerd en dat er een continue herrangschikking van het genetisch materiaal in het DNA plaats vindt, maakt het simpel toepassen van mendeliaanse wetten in de fokkerij tot een illusie. In het begin van de twintigste eeuw was Hagedoorn wat dat betreft misschien wat te optimistisch. Later komt hij hierop ook terug, zoals te lezen valt in artikelen van Theunissen die veel dieper ingaan op deze materie. Daarin wordt vooral de rol die Hagedoorn speelde in de rundvee fokkerij behandeld.[40]

De schapenfokkerij stond niet stil sedert Hagedoorn. In afb. 7 is te zien dat er later in de twintigste eeuw nog veel veranderd is aan het uiterlijk van het Texelse schaap. Wanneer dit schaap wordt vergeleken met de schapen weergegeven in de afbeeldingen 1 en 6, dan blijkt dat door de teeltkeus van de fokkers aan het schaapstype veel te wijzigen was en is.

Noten

1 C.R. Darwin, *On the origin of species by means of natural selection or the preservation of favoured races in the struggle for life* (London 1859).
2 A. Numan, *Handleiding tot de inlandsche schaaps-teelt. inzonderheid met opzigt tot verbetering der wol*, 2 dln (Haarlem 1835-1836).
3 Over Numan zie: C. Offringa, *Van Gildestein naar Uithof. 150 jaar diergeneeskundig onderwijs in Utrecht*, dl 1 (Utrecht 1971) 50-77.
4 H.A. Zwijnenberg, *Alexander Numan: in het bijzonder zijn invloed op de Nederlandsche schapenfokkerij, eene kritisch-historische studie.* Proefschrift (Utrecht 1925).
5 F.W. van Eeden, *Onkruid. Botanische wandelingen van F.W. van Eeden* (Haarlem 1986) 197-245.
6 F. Holkema, *De Plantengroei der Nederlandsche Noordzee-eilanden*, Proefschrift (Groningen 1870).
7 E. Zevenhuizen, *Vast in het spoor van Darwin. Biografie van Hugo de Vries* (Antwerpen /Amsterdam 2008) 672.
8 Willem Otterspeer, *Orde en trouw. Over Johan Huizinga* (Amsterdam, 2006).
9 Van Eeden, *Onkruid* (n. 5) 214-215.
10 J.A. van der Vlis, *'t'Land van Texel. Een geschiedschrijving* (Den Burg, Texel 1975).
11 N. Russell, *Like engend'ring like. Heredity and animal breeding in early modern England* (Cambridge 1986).
12 A. Frazer, *Sheep Husbandry* (London,1954).
13 Frazer, *Sheep Husbandry* (n. 12) 57.
14 Russell, *Like engend'ring* (n. 11) 220.
15 Zwijnenberg, *Alexander Numan* (n. 4) 51-52.
16 Zwijnenberg, *Alexander Numan* (n. 4) 166-167.
17 D.C. Loman, 'Het Texelsche schaap', *Magazijn voor Landbouw en Kruidkunde* (1862) 65-70.
18 D.C. Loman, 'De gemeente Texel', In: *Uitkomsten van het onderzoek naar de toestand van de landbouw in Nederland*, dl. II ('s-Gravenhage 1890) 1-34, aldaar 15.
19 Loman, 'De gemeente Texel' (n. 18) 65.
20 Gemmula (Latijn: knop) is een door Darwin gebruikte term in zijn achterhaalde pangenesis theorie. Gemmulae zouden hypothetische dragers zijn van erfelijke eigenschappen, die zich vrij door het lichaam van plant of dier zouden kunnen verplaatsen.
21 E. Zevenhuizen, 'Hugo de Vries: schakel tussen Darwin en Mendel', In: Fred Spier e.a. (eds.), *De evolutie de baas: oude en nieuwe visies op soortvorming en gentechnologie* (Amsterdam 1998) 49-77.
22 Zevenhuizen, *Vast in het spoor van Darwin* (n. 7) 230-231.
23 H. Iltis, 'Vom Mendeldenkmal und von seiner Enthüllung', *Verhandlungen des Naturforschenden Vereines in Brünn* 49 (1911) 334-363.
24 A.B. Droogleever Fortuyn, 'In Memoriam Dr A.L. Hagedoorn', *Vakblad voor Biologen* 33 (1953) 225-226.
25 A.L. Hagedoorn, 'Schapenfokkerij op Texel', *Nederlandsch Landbouw-Weekblad* 20 (1911) 32: 12 Augustus.
26 *Ibidem.*
27 G.L. Sutton, *'An Appreciation of Dr. Hagedoorn'. In: A geneticist talks with Australian animal breeders.* (Commonwealth Scientific and Industrial Research Organization, Australia (Melbourne 1951) 77-79.
28 C.R. Darwin, The variation of animals and plants under domestication (London 1868) 524.
29 C. Nobel, 'Ingezonden stukken. Schapenfokkerij op Texel', Bijvoegsel van het *Nederlandsch Landbouw-Weekblad* 20 (1911) 47: 25 november.
30 A.L. Hagedoorn, 'Schapenfokkerij op Texel', *Nederlandsch Landbouw-Weekblad* 21 (1912) 6: 10 Februari.
31 C. Nobel, 'Ingezonden stukken. Schapenfokkerij op Texel', *Nederlandsch Landbouw-Weekblad* 21 (1912) 6: 10 Februari.
32 A.L. Hagedoorn, 'Schapenfokkerij op Texel', *De Veldbode* (1911) 595-596.
33 J.S. Dijt, 'Schapenfokkerij op Texel', *Nederlandsch Landbouw-Weekblad* 21 (1912) 7: Februari.
34 Notulen van 1902 van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw, afd. Texel, secretaris J.S. Dijt.
35 Dijt, 'Schapenfokkerij op Texel' (n. 33).
36 H.M. Kroon, *De tegenwoordige richtingen in de fokkerij der landbouwhuisdieren in Nederland* (Groningen, 1913).
37 J.H. Vosjan en P.A. Bakker, 'Eén van de eerste beschrijvingen van het type: Texelsch Schaap', *Uitgave van de Historische Vereniging Texel* 86 (2008) 5-14.
38 '25 Jaar verbetering van de schapenfokkerij. Feestrede gehouden door de heer E. Dz. Govers voorzitter van het Texelsche Schapenstamboek in Noord-Holland te Alkmaar', *De R.K. Boeren- en tuindersstand* 13 (1935) 1036-1043.
39 B. Theunissen, 'Een mooie koe is een goede koe. Wetenschappers en practici over de Nederlandse rundveefokkerij, 1900-1950', *Studium* 1 (2008) 47-61.
40 Zie noot 39 en B. Theunissen, 'Breeding without Mendelism: Theory and practice of dairy cattle breeding in the Netherlands 1900-1950', *Journal of the History of Biology* 41 (2008) 637-667.

Verslag van het 39ste congres van de World Association for the History of Veterinary Medicine

Van 20 t/m 23 september 2009 werd het 39ste congres van de World Association for the History of Veterinary Medicine (WAHVM) gehouden in Antalya, Turkije. De organisatie van dit congres was in handen van de Turkish Association for the History of Veterinary Medicine and Professional Ethics (TAHVMPE).

De lokale organisatoren lieten het derde nationale Turkse symposium samenvallen met het 39ste WAHVM congres. Dit was de tweede keer dat dit congres in Turkije werd gehouden; het 25ste congres vond in 1992 in Ankara plaats. Voor de organisatie van het wetenschappelijke en sociale programma van het congres en de publicatie van het 96 pagina's tellende boekje met samenvattingen[1] hebben vooral Dr. Tamay Başağaç Gül, universitair hoofddocent veterinaire geschiedenis en beroepsethiek aan de veterinaire faculteit van Ankara, en haar assistent Savaş Volkan Genç zich verdienstelijk gemaakt.

Het congres werd bijgewoond door ca 100 deelnemers uit zestien verschillende landen. Naast de Turkse deelnemers waren er vooral Europeanen, maar ook deelnemers uit Canada, Japan, Zuid-Korea, Mexico, de Verenigde Staten en Zuid-Afrika. Nederland was goed vertegenwoordigd door de voorzitter van het VHG, Rob Back, Antoinette Kooper en Bert van der Weijden met hun partners, Hildeward Hoenderken en Peter Koolmees. Bijzondere gasten op het congres waren de voorzitter van de World Veterinary Association (WVA), Tjeerd Jorna en zijn echtgenote.

Na de gebruikelijke openingsredes van onder meer de voorzitter van de Turkse maatschappij voor diergeneeskunde, de voorzitter van de TAHVMPE en de voorzitter van de WAHVM startte het wetenschappelijk programma met een algemene keynote lecture van Dr. Tjeerd Jorna. Hierin zette hij de organisatie en de doelstellingen van de WVA uiteen, waarna hij een overzicht gaf van de geschiedenis van deze organisatie.

In 1863 kwam op initiatief van de Engelse dierenarts John Gamgee het eerste internationale veterinaire congres in Hamburg bijeen om de problematiek van de runderpest te bespreken. Het afstemmen van strategieën voor het bestrijden van besmettelijke dierziekten en zoönosen op internationaal niveau bleef een belangrijke taak. In de loop van de jaren werd de organisatie die thans 90 leden telt steeds professioneler terwijl het aantal aandachtvelden werd uitgebreid. In 2013 zal de WVA 150 jaar bestaan. In dat kader wordt in samenwerking met de WAHVM gewerkt aan de uitgave van een gedenkboek dat tijdens het WVA congres in Praag in 2013 zal worden gepresenteerd.

De tweede keynote speaker was de nestor van de geschiedenis van de diergeneeskunde in Turkije, Prof. em. Ferruh Dinçer uit Ankara.[2] Hij introduceerde het eerste hoofdthema van het congres 'Bridging ages in veterinary education'. In een helder overzicht zette hij uiteen hoe vanaf de oudheid kennisoverdracht plaatsvond tussen beroepsbeoefenaren die zich dagelijks met de diergeneeskunde bezighielden. In de middeleeuwen gebeurde dit in het kader van gilden in de vorm van meester-leerling overdracht. Op schrift gestelde kennis werd vanuit het verre en midden oosten via landen om de Middellandse zee naar midden en noord Europa verspreid, zowel in wetenschappelijke als in populaire vorm. Vanaf 1762 werd veterinair onderwijs geformaliseerd in de scholen die vanaf dat jaar werden opgericht en zich over de wereld verspreidden en in de loop van tijd academische status verwierven. Daarnaast bleef het oude meester-leerling systeem nog lang bestaan. Dinçer besloot zijn verhaal met criteria voor de accreditatie van moderne veterinaire opleidingen.

In 2013 zal de WVA 150 jaar bestaan. En komt een gedenkboek dat in Praag in 2013 zal worden gepresenteerd.

Nadat de spits was afgebeten door deze keynote speakers, die overigens beiden wezen op de viering van 250 jaar veterinair onderwijs in Lyon in 2011 (Vet 2011), werden tijdens het congres vervolgens 37 lezingen en 16 posters gepresenteerd. De meeste voordrachten waren uiteraard afkomstig van sprekers uit Turkije (17). Daarna volgden respectievelijk de Verenigde Staten (5), Nederland (3), Spanje (3), Engeland (2), Mexico (2), Canada (1), Duitsland (1), Frankrijk (1), Noorwegen (1) en Oostenrijk (1). Twaalf sprekers behandelden onderwerpen die vielen onder het eerste hoofdthema 'geschiedenis van veterinair onderwijs'. Naast de oprichting van veterinaire scholen waren er voordrachten over de ontwikkeling van veterinair onderwijs in diverse landen in het algemeen en in de verloskunde, anatomie en geschiedenis van de diergeneeskunde en deontologie (plichtenleer) in het bijzonder. Ten slotte werd onder dit thema aandacht besteed aan enkele docenten, de rol van het leger en de onderwijsevaluaties.

Het tweede thema 'East meets west: the history of intercontinental veterinary medicine and animal disease', werd geïntroduceerd door Prof. Karl Appuhn (New York University). Hij gaf een bijzonder interessante voordracht waarin hij de achttiende-eeuwse uitbraken van runderpest in Noord Italië en de diergeneeskundige maatregelen daartegen analyseerde in het kader van de internationale landbouweconomie, de agrarische revolutie en de ecologische geschiedenis. Naast quarantaine maatregelen, een verbod op invoer van buitenlands vee en het 'ruimen' van ziek en verdacht vee, werd aan de universiteit van Padua een leerstoel in de diergeneeskunde ingesteld. Vijf andere voordrachten over dit tweede thema handelden over de verspreiding van rabiës, influenza bij dier en mens, miltvuur, een uitbraak van een epizoötie in Europa in de vroege veertiende eeuw en de ontwikkeling van een vaccin tegen ringworm bij runderen in de voormalige Sovjet-Unie. Achttien sprekers hielden een voordracht vallend onder het derde thema 'vrije voordrachten'. Zoals gebruikelijk betrof dit biografieën. Daarnaast waren er onder meer bijdragen over de ontwikkeling van de intensieve veehouderij, oude Arabische manuscripten en anatomische modellen. De inbreng van Nederlandse zijde bestond uit de hierboven vermelde voordracht van Dr. Tjeerd Jorna, en verder lezingen van Prof. Bert van der Weijden over de verdiensten van Martinus G. de Bruin (1858-1908) en van Peter Koolmees over doelstellingen en evaluaties van het veterinair onderwijs in Utrecht (1821-1925).

De Cheiron Award 2010 werd toegekend aan Dr. Jean Blancou uit Parijs.

Afb: Uitreiking van de Young Scholars Award aan Tim Newfield (Canada) door Co-President Prof. Susan Jones. Foto: Gerald Weissengruber.

In totaal telde het programma elf sessies over veterinaire geschiedenis. Er was uitstekende simultaanvertaling Turks-Engels en Engels-Turks voorhanden. Daarnaast waren er drie sessies over beroepsethiek voor de Turkse deelnemers. De voertaal daar was Turks. Helaas kwamen acht sprekers niet opdraven en had een aantal Turkse sprekers de teksten in hun Powerpoint presentaties niet in het Engels vertaald. Met uitzondering van enkele minder diepgaande voordrachten, kwamen de hoofdthema's goed uit de verf en was het voor de deelnemers een interessant en leerzaam congres.

De Cheiron Award 2010 werd toegekend aan Dr. Jean Blancou uit Parijs. Nadat Blancou in 2000 zijn functie als algemeen directeur van het Office International des Épizooties (OIE) had neergelegd, richtte hij zich op het bestuderen van de geschiedenis van de diergeneeskunde. Naast diverse publicaties op dit terrein is vooral zijn boek over besmettelijke dierziekten bekend geworden.[3] Hij kreeg de prijs vanwege zijn verdiensten voor de Franse en de internationale veterinair-historische gemeenschap. Als gevolg van een ernstige ziekte kon Blancou de prijs helaas niet persoonlijk in ontvangst nemen. De Young Scholars Awards, prijsvragen van respectievelijk 1000, 400 en 250 Euro voor veelbelovende jonge onderzoekers (tot 36 jaar) op het gebied van de geschiedenis van de diergeneeskunde, werden voor de derde keer uitgereikt. De eerste prijs ging naar Tim Newfield (Canada) voor zijn essay over een besmettelijke veeziekte in Europa in de vroege veertiende eeuw.[4] Hij is werkzaam bij McGill University, Montreal en is bezig met het afronden van zijn dissertatie over veeziekten in de vroege middeleeuwen. Helaas was de winnares van de tweede prijs, de Franse historica Dr. Delphine Berdah, verhinderd. Haar essay 'Between food and drug, antibiotics in British farming', is een samen-

vatting van haar proefschrift dat zij bij de Wellcome Trust Unit Medical History in Londen heeft bewerkt. De derde prijs ging naar Dr. Berfin Melikoğlu, docente veterinaire geschiedenis aan de veterinaire faculteit van Samsun, Turkije. Haar inzending was getiteld: 'The historical development of the first society for animal protection in Turkey'.

Tijdens de algemene ledenvergadering van de WAHVM kwamen de gebruikelijke agendapunten aan bod. De financiën bleken op orde en de contributies voor leden en nationale verenigingen, waar lang over werd gediscussieerd, bleven vooralsnog hetzelfde. De status quo in de diverse werkgroepen werd besproken. De gids met beschrijvingen van veterinaire musea moet worden bijgewerkt. In het kader van de Werkgroep Internationale Biografieën zijn er intussen 425 bewerkte levensbeschrijvingen. Deze zullen op de website van de WAHVM worden gepubliceerd. Helaas zijn er regelmatig technische problemen geweest met de website (http://www.wahvm.umn.edu). Er wordt hard aan gewerkt om die te verhelpen; mogelijk wordt uitgeweken naar een nieuw adres. De nodige aandacht was er ook voor allerlei digitaliseringsprojecten. Wereldwijd komen steeds meer veterinair-historische archieven en boeken digitaal beschikbaar (zie onder meer www.dierendigitaal.nl). Hetzelfde geldt voor artikelen op het gebied van de veterinaire geschiedenis die worden gepubliceerd in online tijdschriften. Er wordt naar gestreefd zoveel mogelijk 'links' naar relevante websites op de WAHVM website te vermelden. In Turkije is het vak Geschiedenis en deontologie van de diergeneeskunde een verplicht vak geworden op de 17 veterinaire faculteiten die het land rijk is. Bij 15 faculteiten is een leerstoel in dit vak ingesteld. In december 2009 werd in Zuid-Korea een internationaal veterinair-historisch congres gehouden waarbij een nationale vereniging in het leven werd geroepen. Op 31 december 2009 waren er wereldwijd 29 nationale verenigingen op het gebied van de veterinaire geschiedenis. De WAHVM telde op dat moment 14 nationale verenigingen, 67 individuele leden uit 23 verschillende landen en 12 geassocieerde leden. In totaal komt dit neer op ca 1100 leden uit 43 verschillende landen.

Tijdens de afsluiting werden alle WAHVM leden uitgenodigd om over twee jaar naar Utrecht te komen.

Tamay Başağaç Gül werd als tijdelijk bestuurslid opgevolgd door Bert van der Weijden. Hij is voorzitter van het organiserend comité van het 40ste congres dat van 22-25 augustus 2012 in Utrecht zal plaatsvinden. In het organiserend comité wordt Van der Weijden bijgestaan door Drs. Erik Jan Tjalsma (secretaris en VHG-liaison), Drs. Antoinette Kooper (tweede secretaris), Dr. Paul Overgaauw (penningmeester), Drs. Hildeward Hoenderken (tweede penningmeester) en Prof. Peter Koolmees (adviseur, liaison WAHVM). Dit congres zal dan gezamenlijk worden gehouden met de najaarsbijeenkomst van het VHG. Tijdens de afsluiting van het congres heeft Van der Weijden in een dynamische presentatie alle WAHVM leden uitgenodigd om over twee jaar naar Utrecht te komen. Daarbij werden tevens brochures over het congres uitgereikt waarin het nieuwe logo van Utrecht 2012 was opgenomen. Tevens ging de website (www.veterinaryhistory.nl) officieel 'de lucht in'. Tijdens de algemene WAHVM vergadering in 2008 werd de organisatie van het 40ste congres formeel aan het VHG toegewezen. Het centrale thema dat door de ledenvergadering werd geaccepteerd zal zijn 'History of veterinary associations'. Gezien het 150 jarig bestaan van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde in datzelfde jaar, ligt dit thema voor de hand. Zoals eerder gemeld zal de WVA in 2013 ook 150 jaar bestaan. Voor die gelegenheid zal in het kader van een WAHVM project een gedenkboek worden geschreven. Het ligt in de verwachting dat op het congres in Nederland bijdragen zullen worden gepresenteerd over de diverse nationale beroepsverenigingen en de relatie tussen die verenigingen en de WVA. Op die manier zal meer inzicht kunnen worden verkregen over de rol van nationale veterinaire beroepsverenigingen en de WVA voor het professionaliseringsproces van de veterinaire wetenschappen en het beroep van dierenarts. In 2014 en 2016 zal het WAHVM congres plaatsvinden in respectievelijk Egypte en Oostenrijk.

Afb: Het nieuw ontworpen logo voor het 40ste WAHVM congres in Utrecht 2012.

PETER KOOLMEES

Co-President WAHVM

Noten

1 R. Tamay Başağaç Gül, Savaş Volkan Genç & Özgül Küçükaslan, *Abstract Book XXXIX International congress of the World Association for the History of Veterinary Medicine & III National symposium of the Turkish Association for the History of Veterinary Medicine & Professional Ethics*, 20th-23rd September 2010 Antalya, Turkey.
2 Voor meer informatie zie: Ferruh Dinçer (ed.), *Veterinary medicine, historical approaches* (Ankara 2002). Ook uitgegeven als deel van Historia Medicinae Veterinariae 27 (2002) 1-4.
3 Jean Blancou, *History of the Surveillance and Control of Transmissible Animal Diseases* (Paris 2003).
4 Tim Newfield, 'A Cattle Panzootic in Early Fourteenth-Century Europe', *Agricultural History Review* 57 (2009) 155-190.

Afb: De Nederlandse delegatie in Antalya: v.l.n.r. Dr. Tjeerd Jorna, Drs. Hildeward Hoenderken, Prof. Peter Koolmees, Drs. Antoinette Kooper, Prof. Bert van der Weijden en Drs. Rob Back. Foto: Gerald Weissengruber.

Boekbesprekingen

Julia Fabienne Klan

Der "Deutsche Verein für Sanitätshunde" und das Sanitätshundewesen in Deutschland (1893-1946).

VVB Laufersweiler Verlag (www.doktorverlag.de), Giessen, 2009. 265 blz., 49 afbeeldingen.

Honden zijn in oorlogen voor diverse doelen ingezet. Vóór de tijd van de moderne communicatiemiddelen werden honden gebruikt om berichten over te brengen. Voorts zijn (en worden) honden opgeleid om militaire activiteiten te ondersteunen als waakhond, speurhond, draaghond, trekhond, patrouillehond en rodekruishond. Zo had het Duitse leger aan het einde van de eerste wereldoorlog ongeveer 30.000 honden in dienst.

De dierenarts Julia Fabienne Klan heeft aan de universiteit van Leipzig de graad van Doctor medicinae veterinariae (Dr.med.vet.) verworven met een dissertatie over de opleiding van rodekruishonden en over het gebruik van deze dieren in de Duitse legers tijdens de twee wereldoorlogen. Het grootste deel van de dissertatie heeft betrekking op de eerste wereldoorlog.

De dierschilder Jean Bungartz heeft in 1893 een vereniging opgericht voor de ontwikkeling van rodekruishonden. Dit initiatief kwam vooral voort uit ervaringen in de Frans-Duitse oorlog (1870-1871), waarbij honden zonder goed resultaat waren gebruikt. Bungartz dacht het grote aantal vermiste soldaten te kunnen verminderen door honden in te zetten. In tegenstelling tot bij de Sint Bernard, die alleen op pad werd gestuurd met levensmiddelen en verband, meende Bungartz dat honden uitsluitend met een begeleider op zoek moesten gaan naar gewonde soldaten.

Zonder dit burgerinitiatief zou de hond geen rol hebben gespeeld als hulp bij de geneeskundige troepen. De militairen zagen aanvankelijk weinig voordeel in het gebruik van honden. In vredestijd hadden de militairen wat gewerkt met honden en op grond van die (beperkte) ervaringen meenden ze dat de hond ongeschikt was voor gebruik in oorlogstijd. In 1911 besloot het leger zelfs alle oorlogshonden van de hand te doen. Desondanks zette Bungartz door. Hij bewees met zijn vereniging dat rodekruishonden een rol konden vervullen bij het opsporen van vermiste gewonden. Hierdoor waren er aan het begin van de eerste wereldoorlog enkele honden met begeleiders beschikbaar en raakten de militairen toch geleidelijk aan overtuigd van het nut van rodekruishonden. De honden bewezen vooral goede diensten gedurende de eerste twee jaren, toen er nog sprake was van een bewegingsoorlog. Later, toen er een stellingenoorlog ontstond, was dit veel minder het geval. Naar schatting zijn gedurende de eerste wereldoorlog door het Duitse leger op de diverse fronten in totaal ongeveer 6.000 rodekruishonden ingezet. Hieronder waren veel door burgers voor dit doel (tijdelijk) afgestane honden.

De auteur doet uitvoerig verslag van de ontwikkeling van de vereniging en de totstandkoming van een flink aantal lokale afdelingen voor training van rodekruishonden. Ook komen de voortschrijdende inzichten ten aanzien van het gebruik van honden van bepaalde rassen (aanvankelijk Schotse herdershonden, collies) en van de ontwikkeling van trainingsmethoden ter sprake. In het begin werden de honden getraind om te gaan blaffen als ze een gewonde hadden gevonden. Hiermee werd echter de vijand onbedoeld opmerkzaam gemaakt op een tegenstander. Daarom werd de honden later geleerd om zonder geluid te attenderen op de vondst van een gewonde. Hiertoe moesten de honden een aan de halsband meegedragen leren (apporteer)voorwerp in de bek nemen.

In juli 1914, enkele weken voor het begin van de eerste wereldoorlog (31.07.1914), stelde de vereniging aan het ministerie van oorlog voor om getrainde rodekruishonden over te dragen. De vereniging dacht binnen 6 weken 700 - 800 afgerichte honden naar het front te kunnen sturen. Het ministerie had het waarschijnlijk druk met andere zaken en reageerde op 3 augustus 1914 zuinigjes met de toezegging dat in dit stadium 8 verenigingshonden op proef op het slagveld toegelaten konden. Hoewel er dus aan het begin van de oorlog nauwelijks honden gebruikt werden, waren de reacties in het buitenland heftig. In het Verenigd Koninkrijk en in Frankrijk verschenen berichten over de Duitse inzet van tienduizenden honden. Vermoedelijk dienden deze overdrijvingen om in eigen land de opleiding van oorlogshonden te versnellen.

De diergeneeskundige verzorging van rodekruishonden kwam in de eerste wereldoorlog pas na twee jaar op gang. Aanvankelijk rekenden de militairen de diergeneeskundige verzorging van honden niet tot hun taak. Eerst in 1916 werd met de invoering van berichthonden een organisatie opgezet voor diergeneeskundige hulp aan zieke en gewonde honden. Berichthonden waren voor de oorlogvoering belangrijker dan rodekruishonden.

Afb. 1. Spreekuur voor honden door een militair dierenarts aan het westelijk front tijdens de eerste wereldoorlog.[1]

Deze ontwikkeling werd tevens bevorderd doordat de rodekruishonden in hoog aanzien stonden bij de bevolking, vooral door de berichten over de aantallen geredde mensen. Zo stelde de burgemeester van Jena terrein en behuizing beschikbaar voor de oprichting van een dierhospitaal. De eerste honden die van het front kwamen voor herstel in Jena werden volgens een krantenbericht door de hospitaalcommissie van de trein gehaald en ‘mit Blumenschmuck versehen dem Lazarett zugeführt’.

De diergeneeskundige verzorging in het hospitaal berustte bij de groothertogelijke veeartsenijschool in Jena. De meest voorkomende aandoeningen waren hondenziekte en schurft. Bij 13 % van de honden ging het om verwondingen door vijandelijk vuur. Eenzelfde percentage honden werd gecategoriseerd als ‘Kriegszitterer’. Hierbij ging het om verschijnselen die ook veelvuldig bij soldaten in de eerste wereldoorlog werden waargenomen en later de benaming posttraumatische stressstoornis hebben gekregen. Destijds meende men dat de problemen het gevolg waren van hersenbeschadigingen door drukgolven van dichtbij ontploffende granaten. De geallieerden noemden de aandoening ‘Bomb Shell Disease’ of ‘Shell shock’. De auteur stelt zich niet de vraag in hoeverre bij de categorie honden met ‘Kriegszittern’ sprake geweest kan zijn van de neurale component van hondenziekte. Meer dan 80 % van de opgenomen honden ging weer terug naar het slagveld. Men meende dat het hospitaal na de oorlog zou kunnen dienen als een tehuis voor invalide en (oude) rodekruishonden die niet meer naar de eigenaar terug konden.

Aan het front werden minder ernstige gevallen behandeld door de veterinaire officier (afb. 1). Honden verdacht van rabiës werden opgesloten en zodra de bevoegde dierenarts de diagnose had bevestigd werden ze onmiddellijk gedood. Een verzoek om voor de oorlogsgebieden ook “hondenapotheken” beschikbaar te stellen, werd door het ministerie van oorlog in Berlijn afgewezen. Het ministerie liet nog wel weten dat gasmaskers voor honden in ontwikkeling waren. Levering zou na een jaar tegemoet gezien kunnen worden, maar dat zou later blijken het moment van de wapenstilstand (november 1918) te zijn.

Na de eerste wereldoorlog is minder dan 10 % van de honden teruggegaan naar de oorspronkelijke eigenaar. Waarschijnlijk zijn veel honden door hun begeleider mee naar huis genomen, als ze überhaupt al uit de oorlog zijn teruggekeerd. De Duitse vereniging voor rodekruishonden richtte zich na de oorlog op de opleiding van geleidehonden voor oorlogsblinden, waaraan een grote behoefte was. Daarmee viel de vereniging niet langer onder het ministerie van oorlog, maar onder het ministerie van arbeid. Tot 1920 werden in totaal 867 geleidehonden voor oorlogsblinden opgeleid. In die periode was ook de opleiding van geleidehonden voor burgerblinden ter hand genomen.

Intussen had het ministerie van oorlog de opleiding van honden gecentraliseerd in een ‘Heereshundeschule’ en allerlei richtlijnen

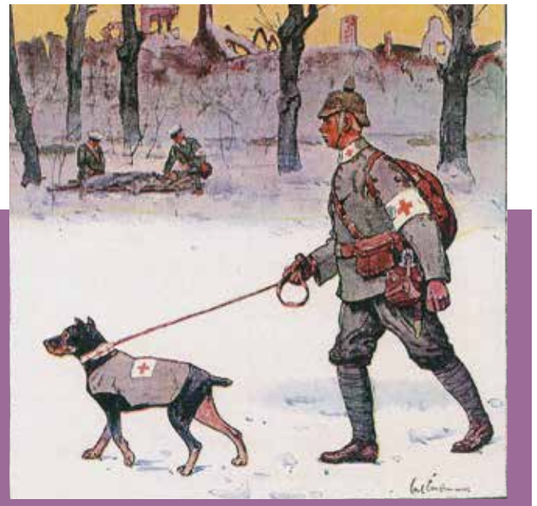

Afb. 2. Op de voorgrond een hondenbegeleider in uniform met zijn hond in de sneeuw, een Doberman en niet de (later) meer gebruikelijke Duitse herdershond. Vermoedelijk is de illustratie samen met een gedicht voor kinderen in het voorjaar van 1915 uitgebracht.[3] Het is het vredige beeld van de vader, die niet -zoals keizer Wilhelm II aanvankelijk had beloofd- met Kerst 1914 weer thuis was maar op weg is naar de volgende gewonde. Op de achtergrond buigen zich twee rodekruissoldaten over een gewonde op een brancard en zijn de ruïnes van een stad te zien, waarbij de mate van vernietiging voor een groot deel aan het oog wordt onttrokken door struikgewas

opgesteld. Het ging het ministerie vooral om berichthonden, trekhonden en waakhonden. De rodekruishonden en daarmee de vereniging raakten (in vredestijd) op de achtergrond. In 1931 was de vereniging gedoemd de opleiding van geleidehonden te staken vanwege een algemeen verbod tot het houden van inzamelingsacties. Toen er wat later weer een ‘Wehrmacht’ werd opgebouwd, bracht de vereniging (in 1935) onder de aandacht van het ministerie dat in de laatste oorlog meer dan 4000 soldaten waren gered door rodekruishonden. Echter het initiatief lag nu meer dan in de aanloop naar de vorige oorlog bij de overheid. Alle kynologische verenigingen werden ondergebracht in een ‘Reichsfachgruppe für das Deutsche Hundewesen’, die ressorteerde onder het oppercommando van het leger. De in 1939 uitgevaardigde richtlijnen bevatten ondermeer criteria voor de examens voor rodekruishonden. De legerleiding leek uit de fouten in de vorige oorlog te hebben geleerd en zou wat het gebruik van honden betreft niet onvoorbereid een oorlog ingaan.

De rodekruishonden werden in de ‘Heereshundeschule’ onder militair toezicht opgeleid. De vereniging voor rodekruishonden was er niet bij betrokken. De honden werden wat anders getraind dan door de vereniging voorgestaan, hetgeen mogelijk heeft geleid tot vrij veel klachten over de prestaties van de honden. In 1944 werd de rol van de rodekruishonden bij de geneeskundige troepen beëindigd. Na afloop van de tweede wereldoorlog werd Duitsland gedemilitariseerd en hield de vereniging op te bestaan. Het vermogen droeg de vereniging over aan het Rode Kruis ter besteding aan oorlogsblinden.

In een apart hoofdstuk begeeft de auteur zich op het terrein van de mentaliteitsgeschiedenis, de vorm van geschiedschrijving waarbij wordt getracht de opvattingen, gedachten en gevoelens van mensen in een bepaalde periode weer te geven en te verklaren.[2] Voor haar dissertatie heeft Dr. Klan literaire en beeldende kunstuitingen over de relatie tussen mens en rodekruishond bestudeerd. Zij kon hiervoor ondermeer putten uit een grote eigen collectie van gedichten, als ook van foto’s en afbeeldingen die voor een groot deel in het begin van de eerste wereldoorlog zijn uitgegeven als (propaganda-)prentbriefkaarten.

Duitse intellectuelen, waaronder expressionistische kunstenaars, zagen de oorlog als een reinigend onweer dat de samenleving (nationaal en internationaal) ten goede zou veranderen. De afbeeldingen hadden vaak een romantisch karakter, waarbij de indruk werd gewekt dat de menselijkheid over de vijandschap zegevierde. De hond werd ook wel als werktuig van God gezien, getuige ondermeer een onderschrift bij een afbeelding van een rodekruishond die een gewonde soldaat heeft gevonden: ‘Gott verläßt die Seinen nicht!’. De gruwelijkheden van de oorlog werden niet of alleen in de achtergrond weergegeven (afb. 2). Centraal stond de idylle van de reddende hond met zijn ‘selbstlose Treue’. Uit de kaarten moest ook hoop op vrede spreken, voor een deel ter geruststelling van het thuisfront en deels ook ter werving van financiële steun bij de bevolking.

Bij de vergelijking met dergelijke afbeeldingen vervaardigd in dezelfde periode in Oostenrijk, Frankrijk, Italië en de Verenigde Staten van Amerika concludeert de auteur dat er in Duitsland sprake was van natiespecifieke weergaven van een sterke emotionele band tussen mens en dier. Bij de buitenlandse kaarten was er minder vermenselijking en romantisering van de taferelen.

Met haar dissertatie heeft Dr. Klan een uiterst boeiend en voortreffelijk gedocumenteerd boekwerk gepresenteerd, dat voorzien is van zeer sprekende illustraties. Ze lijkt de beschikbare bronnen uitputtend te hebben geraadpleegd, maar het boek is meer dan een aaneenschakeling van historische feiten. Vooral in het hoofdstuk over mentaliteitsgeschiedenis laat ze zien met distantie en kritisch vermogen de feiten te kunnen bespreken.

AD RIJNBERK

Noten

1 Uit de collectie van Dr. J.F. Klan
2 De Nederlandse hoogleraar Johan Huizinga heeft met zijn boek *Herfsttij der middeleeuwen* (1919) internationale erkenning verworven als pionier op dit terrein.
3 Illustratie van de omslag van de dissertatie van Dr. Klan.

Reimer Strikwerda

Koers van koeien

Uitgave van Coöperatie Rundveeverbetering (CRV), 2010. 203 blz., geïllustreerd. Prijs: € 19,95. ISBN 978-90-808212-6-2

Het is een goed idee geweest van de CRV om een vervolg uit te geven op het twaalf jaar geleden verschenen boek Melkweg 2000 van de hand van dezelfde schrijver. Ook de uitvoering toont veel overeenkomst met dat boek. De vlotte stijl van de auteur staat garant voor een prettig en leerzaam boek. Een boek om op een vrij moment ter hand te nemen. Eerst wat plaatjes bekijken en daarna, nieuwsgierig geworden naar de tekst, de nodige uurtjes leesplezier. Het boek is ingedeeld in tien hoofdstukken, ieder voorafgegaan door een bladzijde 'Koe en Kunst'. Tussendoor aparte verhaaltjes met bijzonderheden en meestal een foto. Het begint met de import van de Durhamstieren in het midden van de negentiende eeuw en eindigt met de spermascheiding in het begin van de eenentwintigste eeuw. En omdat CR Delta in 2008 met het Vlaamse VRV fuseerde tot CRV, wordt in dit boek ook de geschiedenis van de rundveeverbetering in Vlaanderen behandeld.
Het boek is rijk geïllustreerd. Het geeft een mooi overzicht van het fokkerijwezen in de besproken periode. Zoals de stamboeken en de KI-verenigingen met de fusies tot syndicaten, daarna het uitgroeien tot een internationaal bedrijf met vestigingen in praktisch alle werelddelen. Van de import van Durham's via de export van Fries-Hollands rundvee naar de import van Holstein-Frisian's. Van Maas-Rijn-IJsselvee tot Red Holstein-Frisian. Het toont wat verloren ging en wat er voor in de plaats kwam. Het gaat van uier-bh tot melkrobot; van melk- en vleesvee tot melkspecialisten. Van lijnenteelt tot kruisingen met andere rassen. Over het beoordelen op exterieur en de gegevens van de melkcontrole zoals dat vroeger ging tot de vele eigenschappen die tegenwoordig door de computer worden verwerkt en in uitgebreide stierenkaarten voor de veehouders beschikbaar zijn.
Het boek telt weliswaar ruim 200 bladzijden, maar het is begrijpelijk dat niet alles behandeld wordt. Zo komt de geschiedenis van de stierenhouderijen, fokverenigingen en melkcontrole verenigingen die in ons land zo verschillend waren, niet ter sprake. Maar dat kun je ook niet verwachten in deze uitgave. Het is geen encyclopedie. Het boek bevat ook geen lijst van illustraties of een index van onderwerpen. Wel sluit het boek af met een handig register van ca. 400 personen.
Men zegt er is geen koe of er is een vlekje aan. Nu was een vlekje vroeger niet erg, als het maar geen losse vlek aan de poot was, want dan werd de koe niet opgenomen in het stamboek. In dit boek kwam ik het volgende vlekje tegen. Op bladzijde 21 staat vermeld, dat Geert Reinders de eerste was die tegen koepokken entte. Dit moet de veepest zijn. Maar ondanks dit vlekje is het voor iedereen die belangstelling heeft voor de geschiedenis van de rundveeteelt een boek om te bezitten. De koeien blijven boeien.

WIM VAN GEMERT

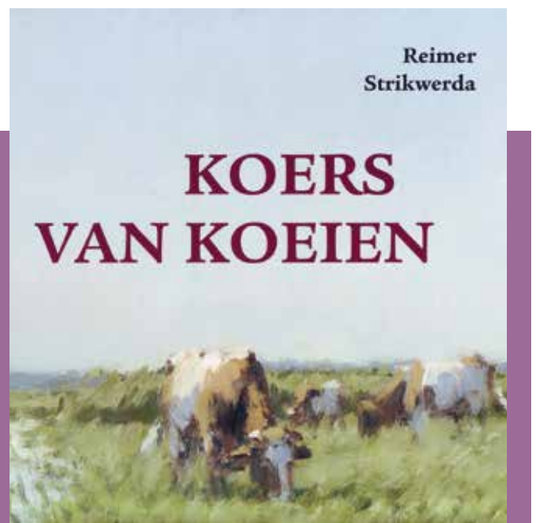

In memoriam Jan Egter van Wissekerke (1940–2010)

Jan Egter van Wissekerke werd op 19 maart 1940 in Den Haag geboren. De militaire loopbaan van zijn vader bracht enkele verhuizingen van het gezin met zich mee. De eerste jaren volgde Jan middelbaar onderwijs aan het gymnasium te Apeldoorn. De laatste vier jaar bracht hij door op Praedinius Gymnasium te Groningen.

In 1961 begon Jan aan zijn studie diergeneeskunde aan de Rijksuniversiteit Utrecht, waar hij in 1967 het doctoraal examen en in 1968 het dierenartsexamen aflegde. Tijdens zijn studie was hij lid van het Utrechtsch Studenten Corps. Na enige waarnemingen in het oosten van het land nam hij in 1969 in Haarlem, midden in de stad, een landbouwhuisdierenpraktijk overnam. In de loop der tijd veranderde de praktijk in een gemengde praktijk en nog weer later in een praktijk voor gezelschapsdieren. Hij trouwde met Marijke Frijters en zij kregen twee kinderen. In 2000 legde Jan zijn werkzaamheden als practiserend dierenarts neer. Zijn praktijkervaringen gedurende drie decennia heeft hij beschreven in Dierberichten. Uit de praktijk van een Haarlemse dierenarts (Haarlem 2000).

Jan had een brede belangstelling voor geschiedenis. Dat blijkt onder meer uit het voorzitterschap van de Stichting Vrienden van het Teylers Museum, dat hij van 1996 tot 2001 bekleedde. Nadat hij als practicus was gestopt, kreeg hij meer tijd om zich te verdiepen in de geschiedenis van de diergeneeskunde. Hij werd lid van het VHG en vanaf 2004 was hij lid van de redactie van Argos. Zijn belangstelling ging vooral uit naar de veterinaire zorg voor het militaire paard in de Napoleontische tijd. Hij was op dit spoor gezet door het transcriberen van een dagboek van zijn betoudovergrootvader Jan Egbert van Gorkum (1780-1863) getiteld: 'Mijne staats- en militaire herinneringen in den jare 1814 en de honderd dagen van 1815'. Majoor van Gorkum was tijdens de slag bij Waterloo persoonlijk adjudant van de prins van Oranje, de latere koning Willem II. Hij gaf in zijn dagboek een ooggetuigenverslag van de gebeurtenissen in die roerige tijd. Over dit onderwerp publiceerde Jan een artikel in Argos.

Dit onderwerp heeft raakvlakken met zowel de veterinaire als militaire geschiedenis. Hij wilde dit verder wilde uitdiepen, en zo ontstond in 2004 het idee om een promotietraject te starten. De begeleiding van de veterinaire aspecten van het proefschrift was in handen van ondergetekende. Prof. Wim Klinkert, hoogleraar militaire geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam, werd tweede promotor. Jan ging voortvarend van start en zijn onderzoek vorderde gestaag. Hij heeft veel secundaire literatuur gelezen, waarbij zijn uitgebreide kennis van de klassieke en moderne talen uitstekend van pas kwam. Zo werd veel kennis over dit nog weinig onderzochte terrein vergaard. Bij de totstandkoming van zijn proefschrift heeft zijn vrouw Marijke een belangrijke rol vervuld, omdat Jan aanvankelijk naar eigen zeggen 'digibeet' was. Nadat zich in de zomer van 2009 bij Jan een fatale longziekte had geopenbaard, werd het afronden van de promotie een race tegen de klok. Met bewonderenswaardige vasthoudendheid heeft Jan zijn onderzoek afgerond. Afgelopen augustus werd het manuscript goedgekeurd door de beoordelingscommissie. Alle voorbereidingen voor de openbare verdediging op 3 september 2010 werden getroffen en Erasmus Publishing Rotterdam startte met de uitgave van de dissertatie.

Helaas stond 3 september 2010 niet in het teken van een feestelijke promotieplechtigheid. In de loop van augustus liep de gezondheid van Jan snel achteruit en hij is op zaterdag 28 augustus overleden. Ondanks zijn doorzettingsvermogen is Jan in het zicht van de haven gestrand. Op 4 september vond de crematieplechtigheid in Driehuis plaats. Bij dit droevige bericht was er ook een lichtpuntje. Gelukkig heeft het College voor Promoties van de Universiteit Utrecht besloten Jan Egter van Wissekerke postuum de doctorstitel toe te kennen. Dat zal op 15 november 2010 plaatsvinden tijdens een besloten plechtigheid in het Academiegebouw van de Universiteit Utrecht. Bij die gelegenheid zullen ook de eerste exemplaren van de fraai geïllustreerde handelseditie van het proefschrift aan de nabestaanden worden overhandigd. Op de titelpagina zullen dan vóór de naam van de auteur de letters Dr. prijken. Moge dit een troost zijn voor zijn vrouw, zijn kinderen en verdere familie bij het verlies dat zij nu moeten dragen.

PETER KOOLMEES

Uit de tijdschriften

Veterinary History

Journal of the Veterinary History Society
Vol. 14 no. 2 (2010)

De hoofdmoot van het tijdschrift wordt gevormd door een artikel van de hand van Bruce V. Jones, 'A Short History of British Small Animal Practice'. Het is een bibliografisch en chronologisch overzicht niet alleen van de ontwikkeling van de geneeskunde van gezelschapsdieren, maar ook over de relatie van de Engelsen met hun honden. De eerste vermeldingen over Engelse honden gaan terug tot de Romeinse tijd rondom het begin van de jaartelling, waarin de dichter Grattius Faliscus hoog opgaf over de kwaliteit van de honden die gevonden werden aan de overzijde van de 'verraderlijke zeeën', bij de Britten. Waarschijnlijk ging het om terriër-achtige dieren. Uit de middeleeuwen stamt een aantal publicaties over dieren, waarbij het Liber Bestiarum (dertiende eeuw) en Les Deduitz de la Chasse door Gaston de Foix de belangrijkste zijn. Het boek De Canibus Britannicus door John Caius dateert uit 1570. Hij beschrijft als eerste de hond als een aparte soort en deelde deze soort in in een aantal 'rassen'. Het eerste boek over rassenkennis, Rational Breeding van Everett Millais, liet op zich wachten tot 1889.
Thomas Spackman besteedde in 1613 als eerste aandacht aan een ziekte, rabiës. Hij herkende rabiës als een ziekte die over kon gaan van het ene dier op het andere, maar dacht dat het werd overgebracht door een gif. De behandeling bestond uit reinigen van de bijtwonden met zout water en met de urine van een van een jongetje. Profylaxe zou bestaan uit het couperen van de staart van honden die nog geen veertig dagen oud zijn. Het doden van besmette dieren was ook een bekend en bruikbaar advies.
Blaine en Youatt waren de eersten die publiceerden over de geneeskunde van gezelschapsdieren. Blaine in 1800, A Concise Description of Distemper in Dogs, with an Account of the Discovery Efficacous Remedy en Youatt in 1801, Outlines of the Veterinary Art. Youatt leverde bijdragen aan het veterinaire tijdschrift The Veterinarian dat in 1828 was opgericht door William Percivall. Gedurende de gehele negentiende eeuw hebben Blaine en Youatt invloed uitgeoefend op veterinaire praktijkuitoefening. Geneeskunde van honden werd bedreven in klinieken samen met die van het paard. Met het kostbaarder worden van honden ten behoeve van de jacht, bewaking en sport won langzamerhand ook de geneeskunde van honden aan betekenis met een gezonde rivaliteit tussen een aantal veterinaire Hogescholen in Londen en Edinburgh. Na 1900 werd de betekenis van paarden snel minder door het opkomen van gemotoriseerd vervoer, terwijl de betekenis van honden (en van katten) toenam. Frederick Hobday publiceerde in 1900 Canine and Feline Surgery, het eerste Engelse boek op het gebied van de chirurgie, gevolgd door publicaties over anaesthesie en röntgenonderzoek.
In 1881 werd de National Veternary Association opgericht, waarvan de British Small Animal Veterinary Assiciation zich in 1956 afscheidde.
In het eerste kwart van de twintigste eeuw werd de literatuur verder beheerst door 'distemper' of hondenziekte. Carré heeft in 1905 als eerste de virus-etiologie van de ziekte onderkend met publicaties over de behandeling en vaccinbereiding als gevolg. Na de Tweede Wereldoorlog kwam de productie van boeken en tijdschriftartikelen pas goed op gang, waarbij Jones vooral aandacht besteedt aan auteurs op het gebied van het houden van dieren de anesthesie, de verpleging, de euthanasie (Golledge euthanator d.m.v. elektrocutie of intra-thoracale toediening van strychnine!) en, niet te vergeten de ontwikkeling van de veterinaire praktijk van de kleine huisdieren.
Het artikel is vrij lang, maar biedt toch een goede toegang tot de veterinaire literatuur tot 1957, het jaar waarin de BSAVA zijn activiteiten startte.

Bulletin de la Société Française d'Histoire de la Médicine et de Sciences Vétérinaires

No. 9 (2009)

Het tijdschrift wordt uitgegeven door de Franse veterinair historische vereniging die is gerelateerd aan het Musée Fragonard en aan de Veterinaire Hogeschool in Alfort. De belangrijkste artikelen gaan over een deel van de collectie van het Musée Fragonard. Een artikel van de hand van Christophe Degueurce en Guillaume Ruiz gaat over de collectie klassieke anatomische modellen van het museum, die gemaakt zijn in de negentiende eeuw door de Louis Auzoux, practicus in Normandië. De modellen van papier maché zijn van hoge kwaliteit en vormen een unieke verzameling. Een tweede artikel over het museum is van Christophe Degueurce en Julien Lopez-Jugant en gaat over Eugène Petitcolin, preparateur in Alfort aan het einde van de achttiende en het begin van de negentiende eeuw. Hij heeft als eerste met een groot aantal anatomische preparaten de anatomie toegankelijk gemaakt voor veterinaire studenten. Een aantal preparaten wordt besproken.
De voorzitter van het Franse veterinair-historische gezelschap François Vallat wijdt een commentaar aan een artikel uit 1785 van Lodévois Thurel over urineretentie bij schapen. Volgens toenmalige inzichten werd dat veroorzaakt door intoxicatie door de bezemstruik (Spartium junceum), een plant uit de familie van de vlinderbloemigen die groeit op zonnige hellingen in Zuid-Europa. Een tweede artikel van zijn hand gaat over de 'anglaisage'of 'niquetage' van paarden. Hij beschrijft de voor- en nadelen van diverse chirurgische technieken om paarden de staart sierlijk hoog te laten dragen. Deze technieken werden ontwikkeld in de achttiende eeuw en bleven in gebruik tot de Eerste Wereldoorlog.
Christophe Degueurce en Aurélien Jeandel behandelen een uitgave van Jean Héroard, Hippostologie, c'est à dire Discours des Os du Cheval, een anatomische studie van het skelet van het paard uit 1599. In tegenstelling tot het destijds normale gebruik is dit boekje geschreven in het Frans in plaats van het Latijn, waarschijnlijk om het toegankelijker te maken voor ongeschoolde (militaire) lezers. De auteur werd gesteund door opeenvolgende Franse koningen. Het werk kan gezien worden als het begin van de Franse veterinaire wetenschap.
Valérie Gitton-Ripoll ten slotte wijdt een artikel aan het gebruik van natriumbicarbonaat door de Grieken en de Romeinen. De stof werd gemengd met natriumchloride gevonden in meren, vooral in Egypte. Het werd zowel inwendig als uitwendig toegepast ter behandeling van digestiestoringen en voor de wondgenezing. Dit nummer van het bulletin is het bestuderen meer dan waard.

Veterinary History

Journal of the Veterinary History Society
Vol. 15 no 3 (2010)

Dit nummer opent in het editorial met een artikel van Bruce V. Jones over de herkomst van het woord 'veterinair', voor ons een duidelijk begrip, maar wat betekent het eigenlijk? In Frankrijk wordt het woord voor het eerst gebruikt in de zeventiende en in Engeland in de achttiende eeuw in de betekenis van: 'met betrekking tot de behandeling van dieren'. De vroegste vermeldingen stammen uit de Romeinse tijd, maar Bruce slaagt er evenwel niet in de herkomst precies vast te stellen. Een mogelijkheid is dat de behandeling van paarden in die tijd was voorbehouden aan oudere slaven, zodat het woord verband houdt met 'veteranus' of oudere en dat dit woord in het Romeinse leger geassocieerd werd met 'behandeling van paarden'. Een andere mogelijkheid is dat het woord verband houdt met het Latijnse woord voor pakezel: veterina, en met de aanduiding van hun verzorger: veterinarium. Het is duidelijk dat het woord uit de Romeinse tijd stamt en dat het door het gangbare taalgebruik een betekenis heeft gekregen die voor ons volstrekt duidelijk is.
Een tweede artikel dat voor ons van betekenis is, is The Origin of Equine Medicine door Thomas Donaghy. Hij beschrijft de behandeling van paarden tot het begin van onze jaartelling. Het paard verschijnt pas laat in de geschiedenis van de domesticatie, het tweede Millennium voor Christus in Mesopotamië (de domesticatie van andere dieren begint 6000 jaar voor Christus). De vroegste informatie (vijftiende eeuw voor Christus) over voedingsadviezen en wormbestrijding voor paarden is te vinden op de Alalakh kleitabletten (gevonden in Alalah, Syrië). Uit de veertiende eeuw voor Christus stamt een tekst van Ras-Sharma in het Aramees over de behandeling van het paard. Hij beschrijft hoe allerlei kwalen genezen kunnen worden met speciale planten of hun producten.
Voor de Assyriers (negende - zesde eeuw voor Christus) was het paard een belangrijk militair wapen. Uit die tijd stammen dan ook geschriften waaruit blijkt dat de verzorgers van de paarden toegang hadden tot veterinaire teksten. Via de Perzische cultuur en na de Perzische oorlogen zijn paarden en hun verzorgers in Griekenland achtergebleven. Xenophon (400 voor Christus) publiceerde o.a. Over de paardenhouderij. Aristoteles (350 voor Christus) heeft artikelen geschreven o.a. over tetanus en over de behandeling van abcessen en droes. In Rome verschijnen de eerste teksten over paarden en over hun behandeling pas in de eerste eeuw na Christus. Ook het woord veterinair doet dan zijn intrede, als de specialist in het behandelen van paarden.
Voorts staat in het tijdschrift een artikel over het eerst ontdekte geval van BSE in Engeland, door Carol Richardson op 11 september 1985. Zij herkende in materiaal van een aantal koeien de aandoening scrapie, spongiforme encephalopathie, hoewel deze ziekte tot dan toe alleen beschreven was bij schapen. Het werd voor kennisgeving aangenomen en verdween uit de aandacht, tot 1998, toen BSE in Engeland volle hevigheid losbarstte, met humane besmettingen en grootschalige ruimingen en grote schade voor de Engelse veehouderij tot gevolg.
Ten slotte wordt door G.E. Fussell een artikel gewijd aan een aantal vreemde snuiters in de Engelse koetsierswereld van de achttiende eeuw. Kortom, opnieuw een zeer gevarieerd en boeiend tijdschrift.

ARIE PLAISIER

Boekaankondigingen

Dr. Jan Egter van Wissekerke

Van kwade droes tot erger. Gebruik en veterinaire verzorging van paarden in het leger (1762-1874).

Handelseditie van het proefschrift (Utrecht 2010). Erasmus Publishing, Rotterdam 2010. Gebonden, ca. 400 pagina's, geïllustreerd, prijs EUR 44,50. ISBN 978-90-5235-205-3.

De veterinaire zorg voor het militaire paard was een onbeschreven bladzijde in de bestudering van de oorlogvoering. Het proefschrift van Jan Egter van Wissekerke brengt hier verandering in. Hij onderzocht hoe het paard door de eeuwen heen gebruikt is in de oorlogsvoering, welke ziekten van belang waren, hoe de gezondheidszorg was geregeld en door welke personen deze werd verleend. De nadruk in zijn studie ligt op de periode van midden achtiende tot midden negentienwde eeuw. In deze periode vierde de cavalerie

militair-historisch gezien haar grootste triomfen. Vanuit veterinair-historisch oogpunt is deze periode uiterst interessant: als gevolg van de Verlichting en de opkomst van het natuurwetenschappelijk onderzoek ontstond de veeartsenijkunde als wetenschap. Tot aan het begin van de vorige eeuw bleef het paard zijn belangrijke rol spelen. Egter van Wissekerke bespreekt in zijn proefschrift verschillende aspecten, zoals rassenleer, fokkerij, en veterinaire behandeling op basis van de humorale pathologie. Ook besteedt hij aandacht aan de veranderende houding van de mens ten opzichte van het paard in de afgelopen eeuw.

Het boek is verkrijgbaar tijdens de VHG Najaarsvergadering 2010 te Buren. SPECIALE PRIJS: EUR 40,00

Dr. Carl D.W. König

De Afdeling Gelderland van de Maatschappij voor Diergeneeskunde (1870-2003) Opgaan, blinken & verzinken.

Uitgave Veterinair Historisch Genootschap, Cahier 6 (Utrecht 2010). Gebonden, harde kaft, 378 pagina's, geïllustreerd, prijs EUR 27,50 excl. verzend- en adm. kosten EUR 5,00. ISBN 978-90-76090-06-1. Bijgesloten: CD van het Veterinair Cabaret "Vader is een Dierenarts", Jaarcongres KNMvD 1980 te Apeldoorn (sponsor AUV Dierenartsen Coöperatie).

In 2003 werden als gevolg van de bestuurlijke kanteling binnen de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde (KNMvD) de Afdelingen van die Maatschappij overbodig geacht. Dit was aanleiding voor het bestuur van de toenmalige Afdeling Gelderland om aan oud voorzitter van die Afdeling, de dierenarts Carl König, te vragen de ontwikkelingen te beschrijven zoals die in deze (en andere) provincies sedert 1870 hebben plaatsgevonden.
Het is een gedenkboek, allereerst bedoeld voor Gelderse dierenartsen. De geschiedenis van de Afdeling was echter verweven met die van de KNMvD en die komt dan ook uitvoerig aan de orde. Ingegaan wordt ook op thema's als de plaats in de samenleving van de dierenarts, de geleidelijke erkenning van zijn wetenschappelijke vorming e.d. Ook de relatie met de ontwikkelingen in de veehouderij tot op de dag van vandaag worden behandeld. Daarvoor bestaat momenteel veel publieke belangstelling. Daarmee is het boek niet alleen interessant voor alle dierenartsen, maar ook voor een breder publiek.
Het boek beschrijft niet de geschiedenis van de diergeneeskunde als zodanig. Het is ook géén roman zoals indertijd 'Dr Vlimmen' was, met een overvloed van sappige praktijkverhalen. Dat boek heeft wel de beroepskeuze van veel aspirant-dierenartsen beïnvloedt en komt als zodanig aan de orde. De auteur volgt de weg van de wetenschappelijk onderbouwde beschrijving. Hij heeft zich echter ook onderbrekingen veroorloofd, terzijde van deze zo smalle weg, voor een moment van bezinning of voor een versnapering in de vorm van een anekdote, een persoonlijke reflectie van één van zijn hoofdpersonen, of van hemzelf.
De leden van de Afdeling waren werkzaam in hun beroep, de meesten als practicus, bij het veterinair staatstoezicht, in de vleeskeuring of bij de Gezondheidsdienst. De verschillen in de uitoefening van het beroep kwamen in de verslagen van de Afdeling niet zodanig aan de orde dat dit aspect voor de lezer inzichtelijk werd. Daarom is gekozen voor de behandeling van 'een' praktijk, in casu Doesburg, vanaf 1810 tot 2005. Voor de periode ná 1945 is gekozen voor interviews met dr. J.J. Aukema (Veterinair Staatstoezicht), drs. E.L. Lansink (Vleeskeuring) en drs. G.H.A. Overgoor (Gezondheidsdienst). Deze interviews zijn opgetekend door dr. F.W. van Schie.

**Het boek is verkrijgbaar tijdens de VHG Najaarsvergadering 2010 te Buren. SPECIALE PRIJS: EUR 25,00.
De toenmalige leden van de AFDELING GELDERLAND van de KNMvD krijgen het boek toegezonden. Nadien te bestellen bij R. Back te Lochem, Email rob.back28@kpnmail.nl, Tel. 0573-252570, met vermelding van naam en adres.**

Richtlijnen voor auteurs

Argos publiceert wetenschappelijke artikelen, kortere of langere mededelingen, archiefvondsten, congresaankondigingen, recensies van tijdschriften en boeken, beschrijvingen van museale objecten en dergelijke die betrekking hebben op de geschiedenis van de diergeneeskunde in de breedste zin van het woord.

De redactie beoordeelt binnengekomen artikelen en legt deze indien nodig ook voor aan externe deskundigen. De maximale lengte van artikelen is in principe 6.000 woorden inclusief noten. Door het inzenden van kopij verklaart de auteur dat het manuscript niet tegelijkertijd aan een ander tijdschrift is aangeboden en dat met name genoemde personen die op welke wijze dan ook aan het artikel hebben bijgedragen akkoord gaan met de vermelding van hun naam.

Artikelen dienen origineel te zijn en gebaseerd op oorspronkelijk onderzoek. De inleiding moet een overzicht van uitgangspunten van het onderzoek alsmede één of meer duidelijk geformuleerde, concrete vraagstelling te bevatten. Voorts moet in het artikel een discussie of beschouwing en een conclusie worden opgenomen. Het is aan te bevelen vakjargon zoveel mogelijk te vermijden en te vervangen door voor een ontwikkeld lekenpubliek begrijpelijke omschrijvingen. Voor meer informatie over de structuur van het artikel wordt verwezen naar P. de Buck e.a., Zoeken en schrijven. Handleiding bij het maken van een historisch werkstuk (Laatst beschikbare druk).

Auteurs wordt verzocht om hun tekst digitaal als Microsoft Word document aan te leveren. U wordt verzocht de tekst niet zelf op te maken en de tekst en illustraties afzonderlijk aan te leven. Het artikel mag afhankelijk van de lengte en het onderwerp 4-8 illustraties bevatten. In verband met de gewenste kwaliteit bij het drukken worden kleuren of zwart-wit illustraties bij voorkeur digitaal aangeleverd als TIF- of JPG-files met een resolutie van ten minste 300 dpi bij afbeelding op 100%. Duidelijke afdrukken kunnen ook worden verwerkt. Vermeld de genummerde teksten van de onderschriften bij de illustraties op een afzonderlijke bladzijde van de kopij. In de legenda van de afbeeldingen dient de originele bron te worden vermeld, inclusief pagina aanduiding. Bij de artikelen wordt ook een samenvatting in het Engels, voorzien van een Engelse titel (ca. 150 woorden) opgenomen. Bij artikelen in een andere moderne taal, dient een Nederlandstalige samenvatting te worden opgenomen. U wordt verzocht om deze samen met de definitieve tekst mee te sturen.

Het verwijzen in de wetenschappelijke artikelen gebeurt met eindnoten. Noten worden doorgenummerd over het hele artikel. Nootnummers worden in de tekst geplaatst na de leestekens. Adresgegevens van de auteur en eventuele dankbetuigingen komen in een ongenummerde noot (a) bij de naam van de auteur. Bij verwijzingen wordt gebruik gemaakt van richtlijnen die grotendeels zijn gebaseerd op die van het Koninklijk Nederlands Historisch Genootschap (zie Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden (BMGN) op:
http://www.knhg.nl/default.aspx. Bij het verwijzen naar een eerder gebruikte referentie wordt binnen de eindnoot het eerste nootnummer vermeld waarin de referentie voorkomt. Het verwijzen naar boeken en artikelen dient te geschieden als in de volgende voorbeelden:

1. Susan D. Jones, *Valuing animals. Veterinarians and their patients in modern America* (Baltimore 2003) 35-62.
2. Clemens Graafsma en Henk Wessels (eds.), *De dierenarts. Beeld van een practicus* (Cuijk 2004).
3. A.H.H.M. Mathijsen, 'Beoefening van de geschiedenis der diergeneeskunde', *Geschiedenis der Geneeskunde* 8 (2002)196-207, aldaar 202.
4. Idem, *Publikaties en dissertaties voortgekomen uit de Veeartsenijkundige Hoogeschool, later Faculteit der Diergeneeskunde in de periode 1921-1971* (Utrecht 1981) 177-178.
5. J.P.W.M. Akkermans, 'De productie van antisera door de Rijksseruminrichting', in: P. Verhoef e.a. (eds.), *'Strenge wetenschappelijkheid en practische zin'. Een eeuw Nederlands Centraal Veterinair Instituut 1904-2004* (Rotterdam 2005) 218-224.
6. Jones, *Valuing animals* (n. 1) 144.
7. *Ibidem*, 145-146.
8. Akkermans, 'Productie van antisera' (n. 5) 220.

Correspondentieadres

Prof.dr. Peter A. Koolmees
IRAS, Divisie VPH, Faculteit Diergeneeskunde
Postbus 80 175 - 3508 TD Utrecht
Tel. 030-2535363 / 67
Email: P.A.Koolmees@uu.nl

Plaat 57: Gehoornde Dorset schapen. Uit: *Landwirtschaftliches Tieralbum. 76 Farbendruckbilder der wichtigsten Haustier-Rassen*. Deutsche Landwirtschaftliche Presse (Berlijn 1899). Voor meer informatie zie: www.dierendigitaal.nl